

Weidevogels in Nederland

Achtergrond en onderzoek

Erik Kleyheeg

Sovon

Weidevogels

1. Wat zijn weidevogels?
2. Waarom ging het ooit goed met weidevogels?
3. Waarom ging het daarna slecht?
4. Waar lopen we nu nog tegenaan?
5. Oplossingen...?

Wat zijn weidevogels?

“Primaire weidevogels”

- Grutto
- Kievit
- Scholekster
- Tureluur

- Wulp
- Kemphaan
- Watersnip
- Kuifeend
- Slobeend
- Zomertaling
- Gele Kwikstaart
- Graspieper
- Veldleeuwerik

- Grauwe Kiekendief
- Patrijs
- (Kievit)
- (Scholekster)
- (Gele Kwikstaart)
- (Veldleeuwerik)

- Geelgors
- Ringmus
- Kneu
- Kerkuil
- Spreeuw
- Roodborsttapuit
- Roek
- Boerenzwaluw
- Gekraagde Roodstaart
- Spotvogel
- Zomertortel

Wat zijn weidevogels?

“Primaire weidevogels”

- Grutto
 - Kievit
 - Scholekster
 - Tureluur
- Wulp
 - Kemphaan
 - Watersnip
 - Kuifeend
 - Slobeend
 - Zomertaling
 - Gele Kwikstaart
 - Graspieper
 - Veldleeuwerik

“Akkervogels”

- Grauwe Kiekendief
 - Patrijs
 - (Kievit)
 - (Scholekster)
 - (Gele Kwikstaart)
 - (Veldleeuwerik)
- Geelgors
 - Ringmus
 - Kneu
 - Kerkuil
 - Spreeuw
 - Roodborsttapuit
 - Roek
 - Boerenzwaluw
 - Gekraagde Roodstaart
 - Spotvogel
 - Zomertortel

Wat zijn weidevogels?

“Weidevogels”

“Primaire weidevogels”

- Grutto
- Kievit
- Scholekster
- Tureluur

- Wulp
- Kemphaan
- Watersnip
- Kuifeend
- Slobeend
- Zomertaling
- Gele Kwikstaart
- Graspieper
- Veldleeuwerik

“Akkervogels”

- Grauwe Kiekendief
- Patrijs
- (Kievit)
- (Scholekster)
- (Gele Kwikstaart)
- (Veldleeuwerik)

- Geelgors
- Ringmus
- Kneu
- Kerkuil
- Spreeuw
- Roodborsttapuit
- Roek
- Boerenzwaluw
- Gekraagde Roodstaart
- Spotvogel
- Zomertortel

Wat zijn weidevogels?

“Soorten van open boerenland”

“Weidevogels”

“Primaire weidevogels”

“Akkervogels”

- Grutto
- Kievit
- Scholekster
- Tureluur

- Wulp
- Kempfaan
- Watersnip
- Kuifeend
- Slobeend
- Zomertaling
- Gele Kwikstaart
- Graspieper
- Veldleeuwerik

- Grauwe Kiekendief
- Patrijs
- (Kievit)
- (Scholekster)
- (Gele Kwikstaart)
- (Veldleeuwerik)

- Geelgors
- Ringmus
- Kneu
- Kerkuil
- Spreeuw
- Roodborsttapuit
- Roek
- Boerenzwaluw
- Gekraagde Roodstaart
- Spotvogel
- Zomertortel

Wat zijn weidevogels?

“Soorten van open boerenland”

“Weidevogels”

“Primaire weidevogels”

- Grutto
- Kievit
- Scholekster
- Tureluur

- Wulp
- Kemphaan
- Watersnip
- Kuifeend
- Slobeend
- Zomertaling
- Gele Kwikstaart
- Graspieper
- Veldleeuwerik

“Akkervogels”

- Grauwe Kiekendief
- Patrijs
- (Kievit)
- (Scholekster)
- (Gele Kwikstaart)
- (Veldleeuwerik)

“Erf- en struweelvogels”

- Geelgors
- Ringmus
- Kneu
- Kerkuil
- Spreeuw
- Roodborsttapuit
- Roek
- Boerenzwaluw
- Gekraagde Roodstaart
- Spotvogel
- Zomertortel

Wat zijn weidevogels?

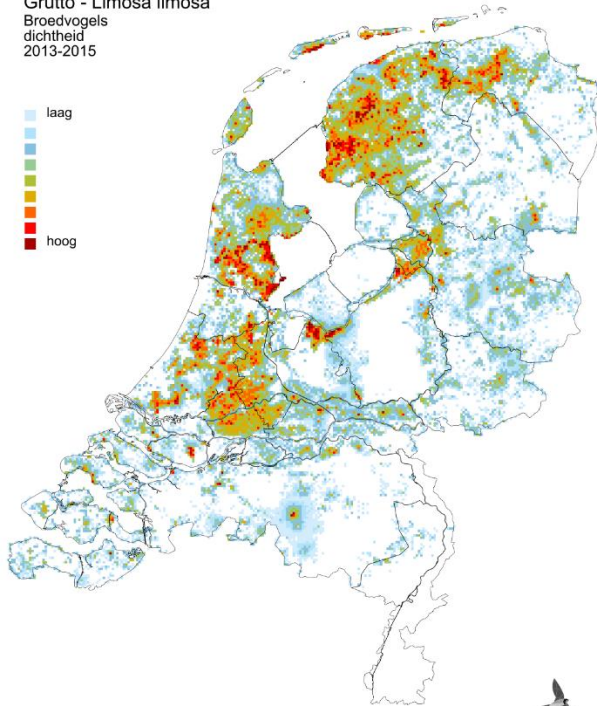

Weidevogels - waar vind je ze?

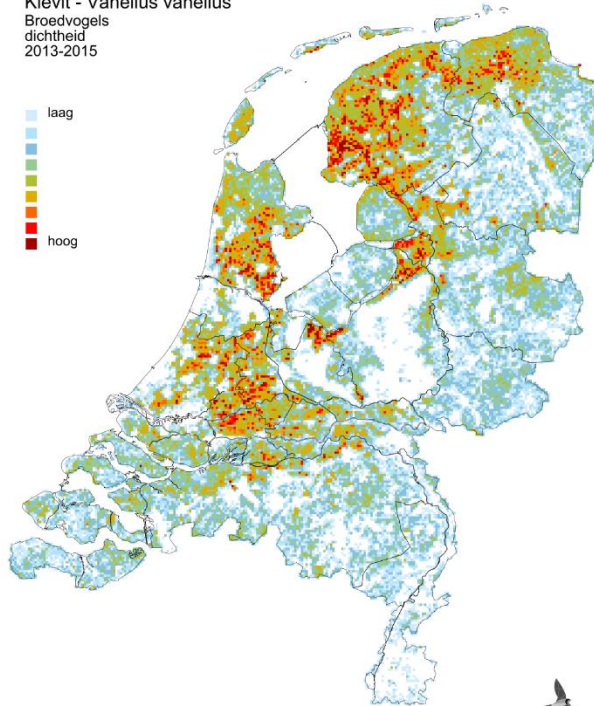
Grutto - *Limosa limosa*
Broedvogels
dichtheid
2013-2015

laag
hoog

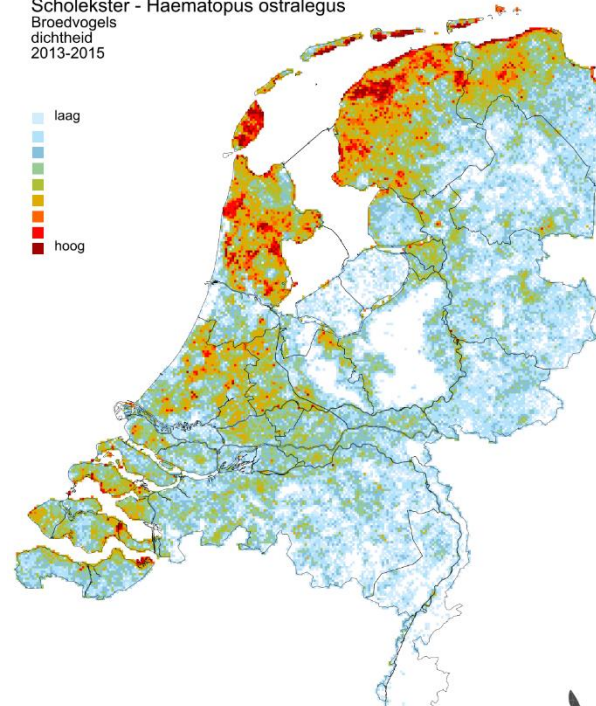
Kievit - *Vanellus vanellus*
Broedvogels
dichtheid
2013-2015

laag
hoog

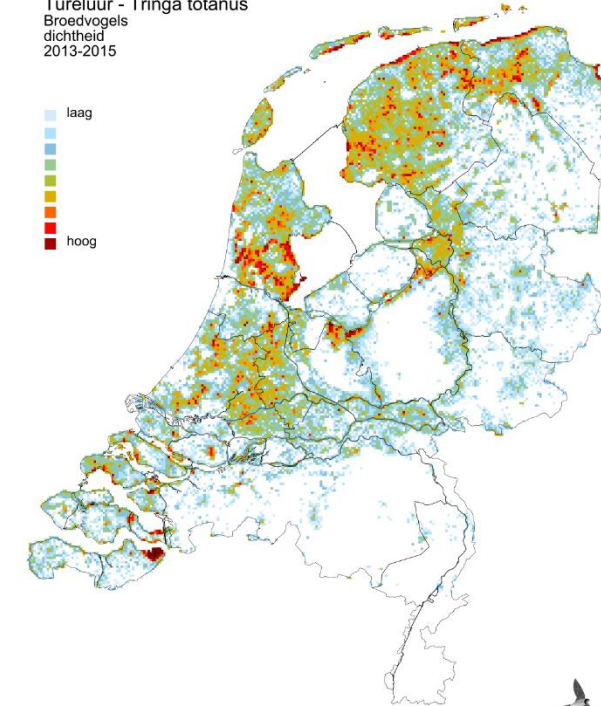
Scholekster - *Haematopus ostralegus*
Broedvogels
dichtheid
2013-2015

laag
hoog

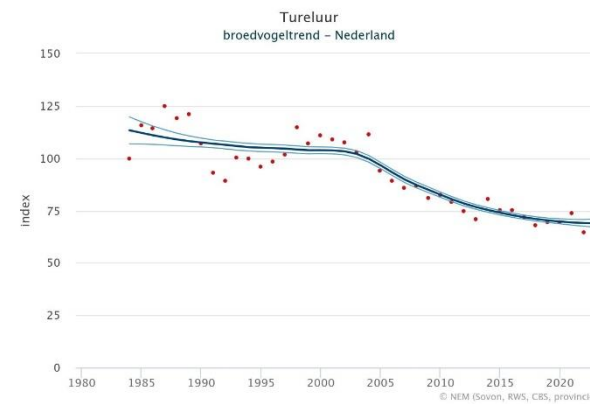
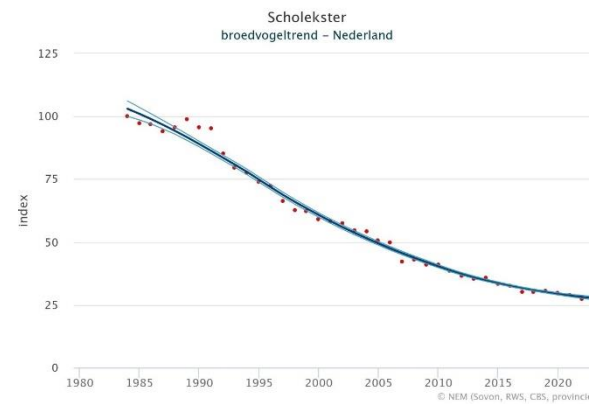
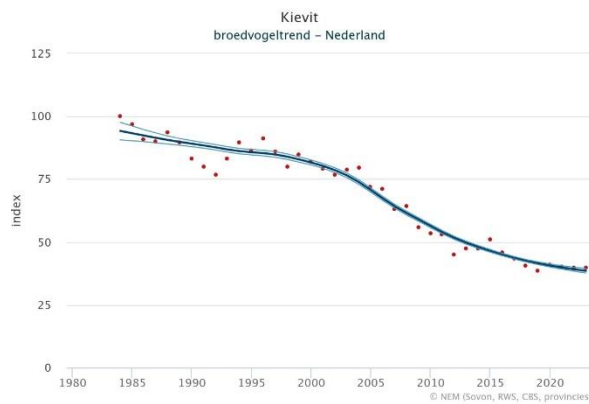
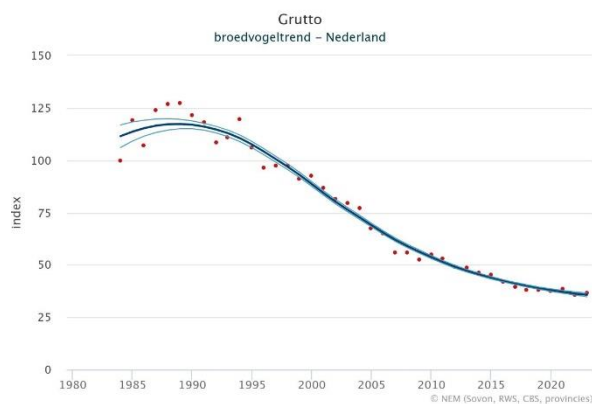
Tureluur - *Tringa totanus*
Broedvogels
dichtheid
2013-2015

laag
hoog

Tekeningen: Elwin van der Kolk

Weidevogels - hoe gaat het met ze?

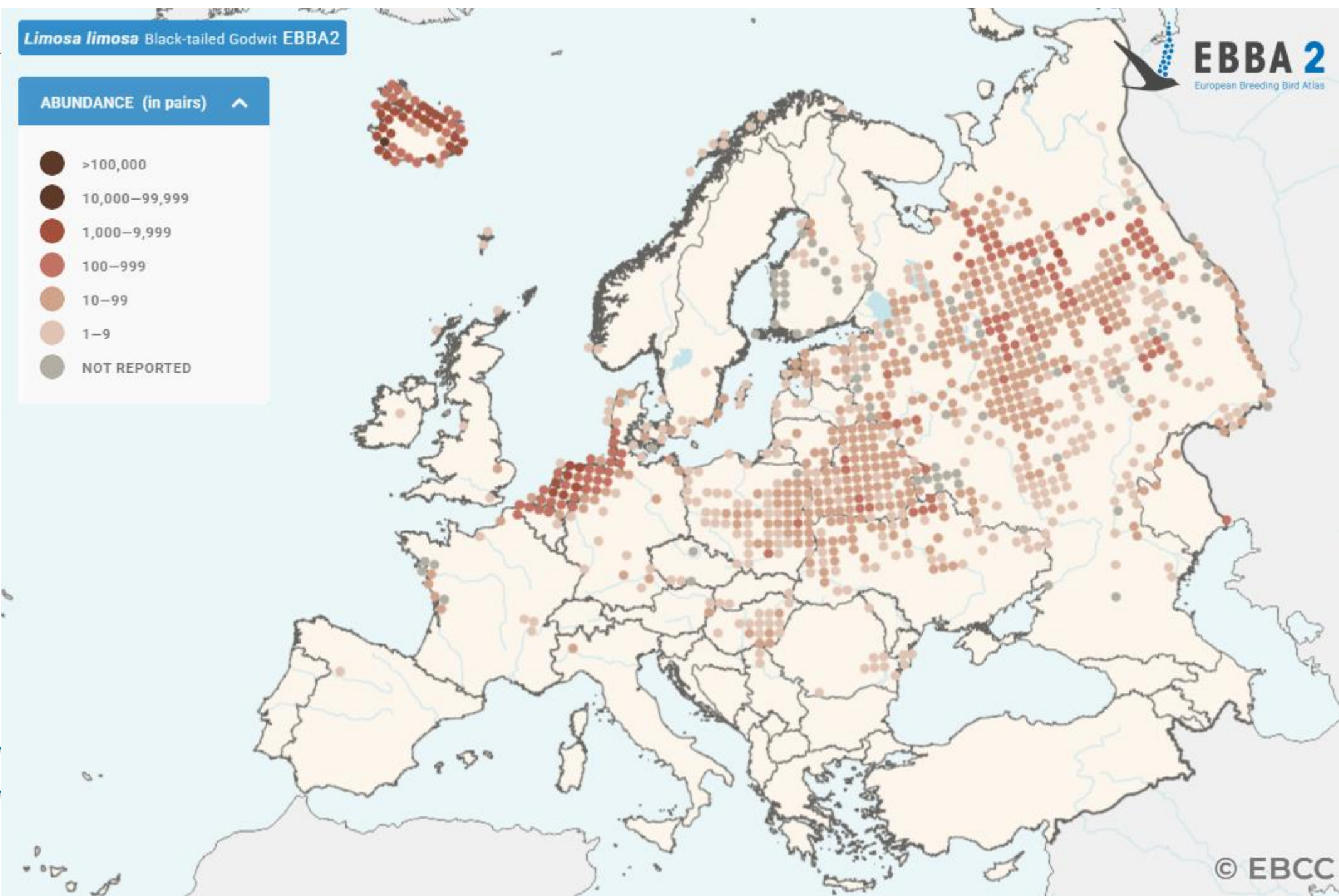

Weidevogels - nou, en?

- **Waarom maken we ons druk over weidevogels?**
 - Groot belang van Nederland in internationale context
 - Bescherming verplicht vanwege (Europese) wetgeving (VHR)
 - Signaalfunctie status boerenland (basiskwaliteit)
 - Intrinsieke waarde / emotie

ABUNDANCE (in pairs) ^

- >100,000
- 10,000–99,999
- 1,000–9,999
- 100–999
- 10–99
- 1–9
- NOT REPORTED

Weidevogels - nou, en?

- Waarom maken we ons druk over weidevogels?
 - Groot belang van Nederland in internationale context
 - **Bescherming verplicht vanwege (Europese) wetgeving (VHR)**
 - Signaalfunctie status boerenland (basiskwaliteit)
 - Intrinsieke waarde / emotie

V+ NIEUWS

Kabinet doet te weinig om weidevogels te beschermen, krijgt flinke tik van Brussel

De Europese Commissie begint een strafprocedure tegen Nederland, omdat het kabinet te weinig doet om weiden en akkervogels te beschermen. Nederland overtreedt daarmee EU-wetgeving, stelt Brussel.

Weidevogels - nou, en?

- Waarom maken we ons druk over weidevogels?
 - Groot belang van Nederland in internationale context
 - Bescherming verplicht vanwege (Europese) wetgeving (VHR)
 - **Signaalfunctie status boerenland (basiskwaliteit)**
 - Intrinsieke waarde / emotie

Weidevogels - nou, en?

- Waarom maken we ons druk over weidevogels?
 - Groot belang van Nederland in internationale context
 - Bescherming verplicht vanwege (Europese) wetgeving (VHR)
 - Signaalfunctie status boerenland (basiskwaliteit)
 - **Intrinsieke waarde / emotie**

Weidevogels - nou, en?

“Een weiland zonder vogels is als een voetbalstadion zonder supporters”

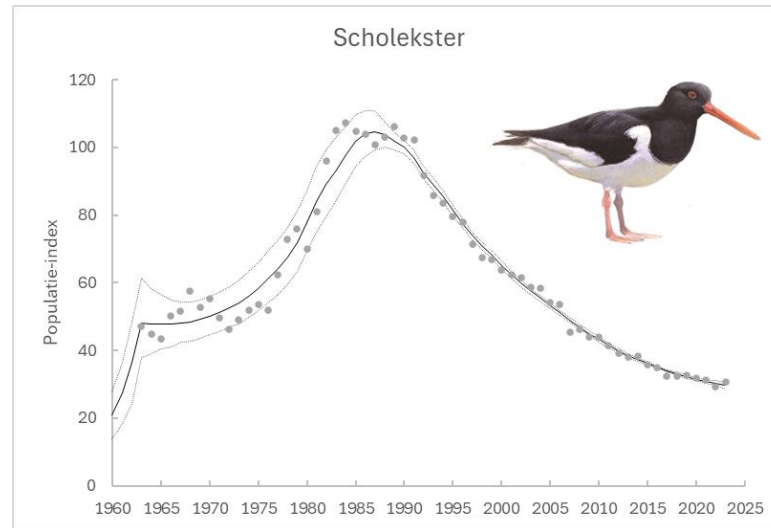
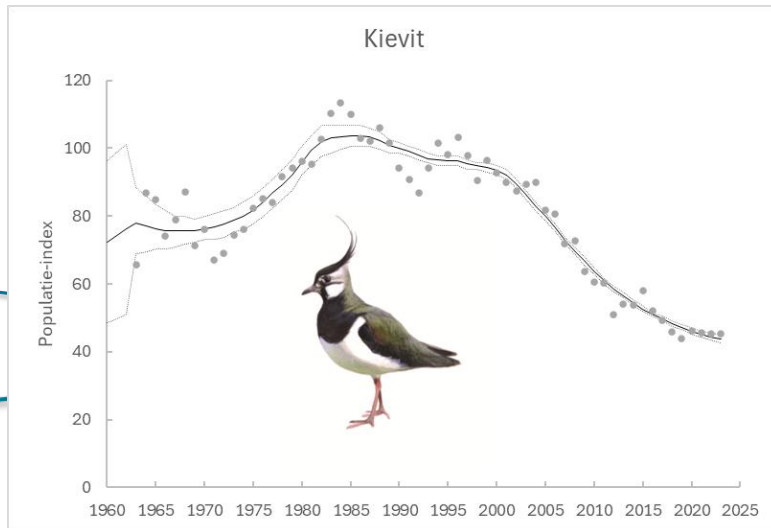
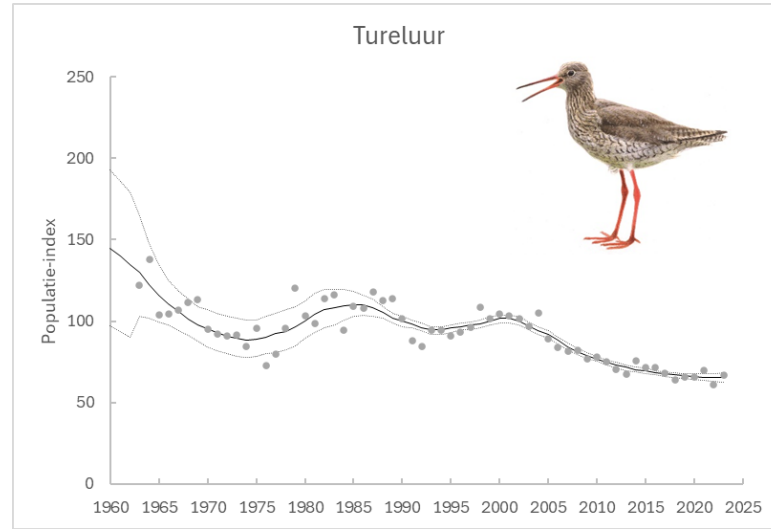
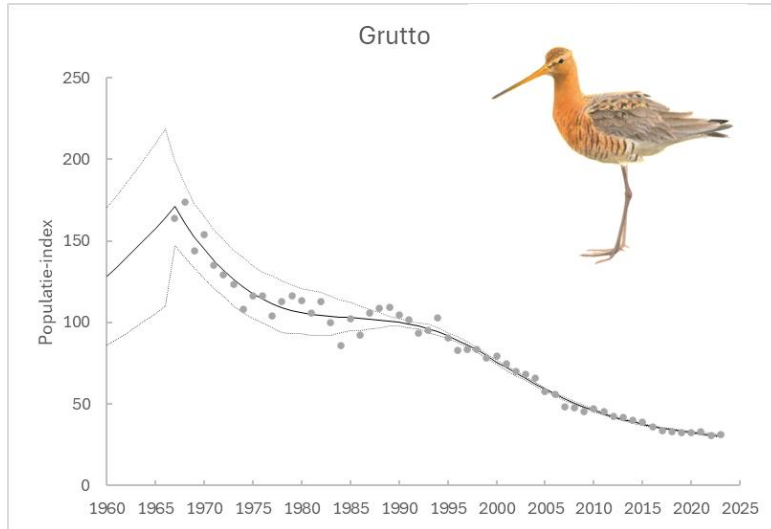
Hans Mulder, weidevogelboer

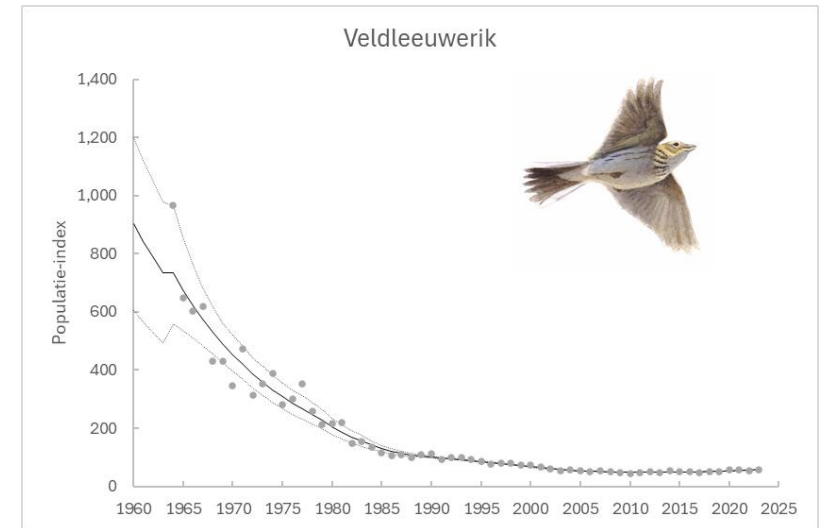
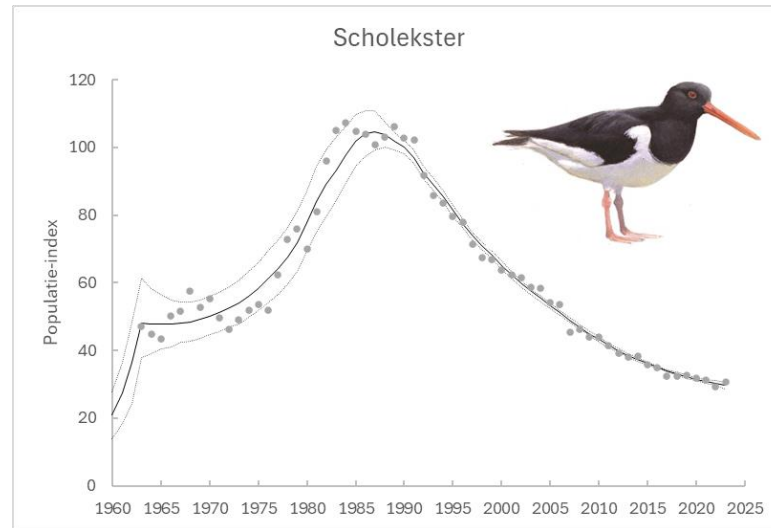
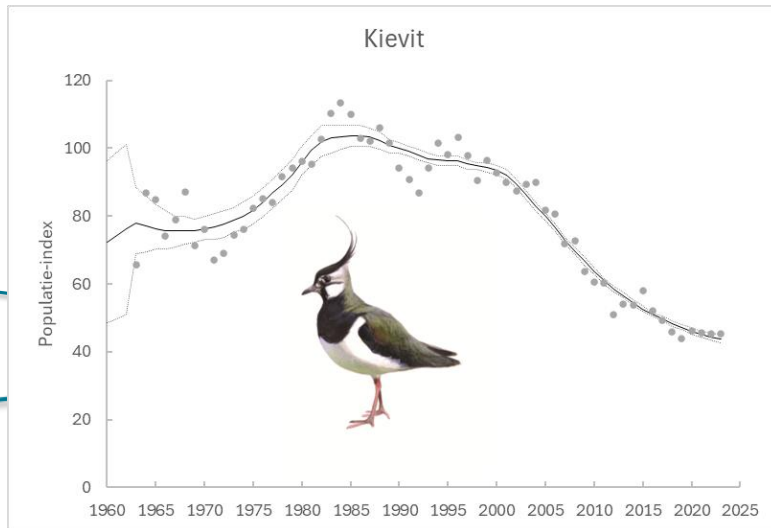
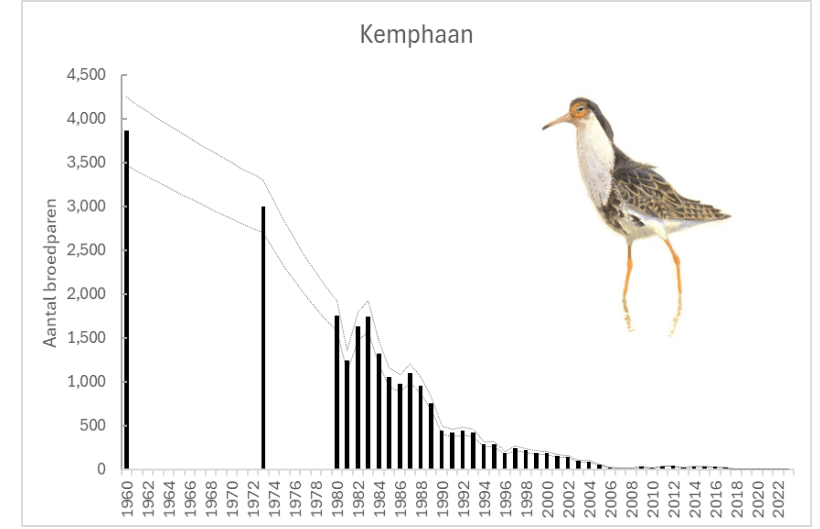
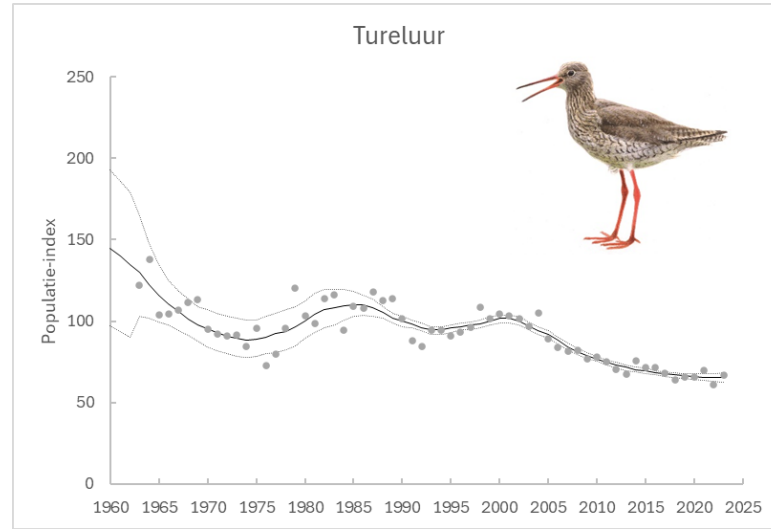
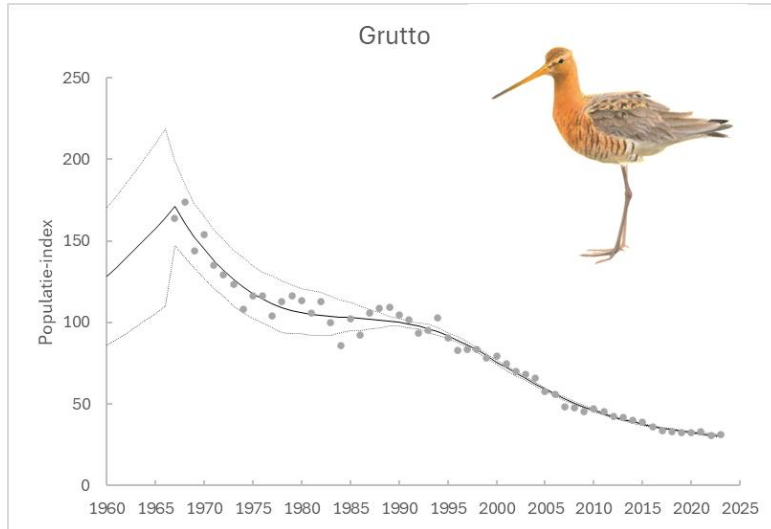
Foto: Agraaf

Lange termijn trends

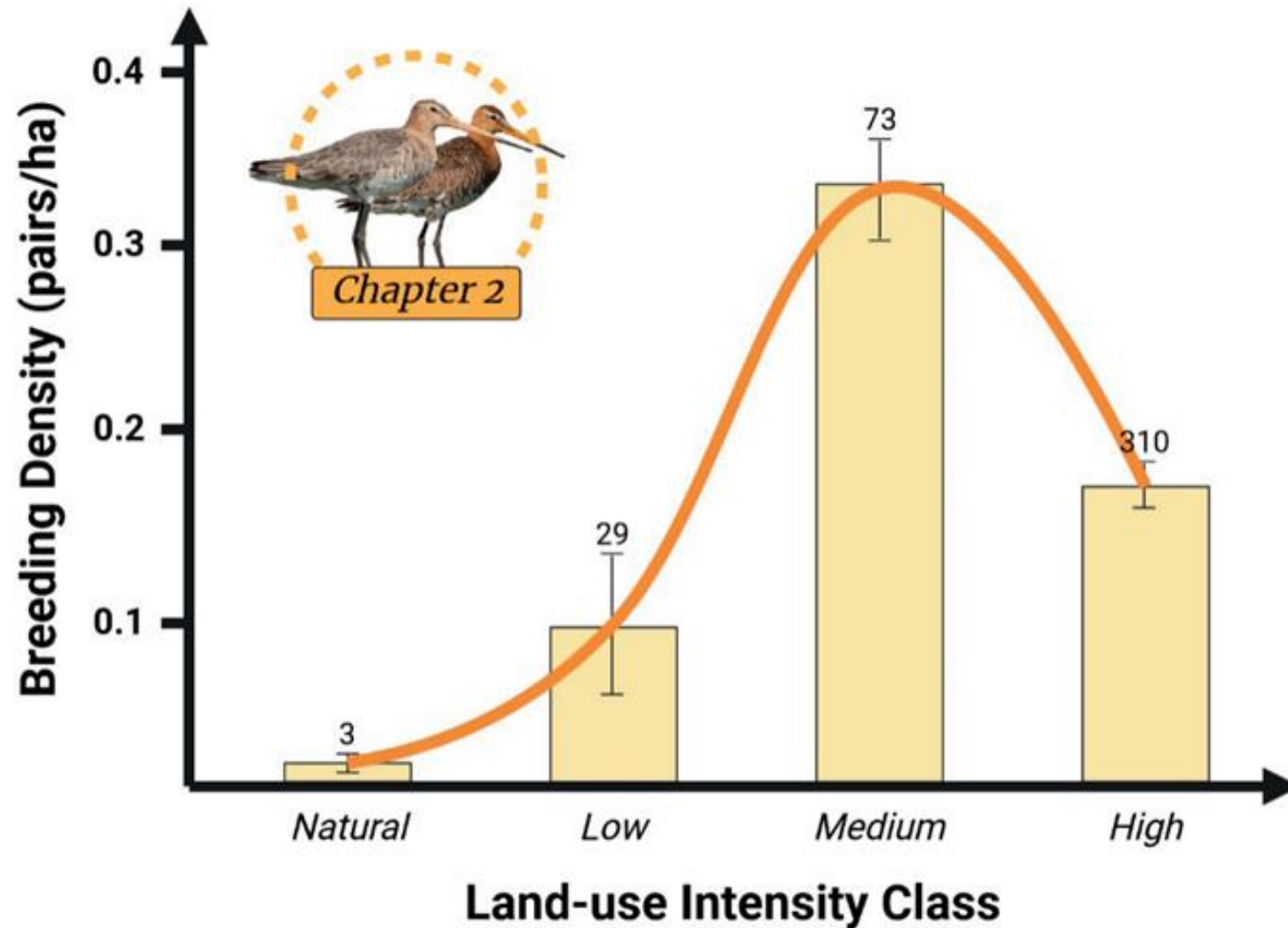
Lange termijn trends

Weidevogelutopia (halverwege 20^e eeuw)

- Groot areaal grasland (broedhabitat)
- Startende intensivering hielp!
 - Wel de baten, maar nog niet de lasten
- Veel rust (relatief weinig mensen, weinig recreatie)
- Weinig predatoren
 - Vervolging, landbouwgif

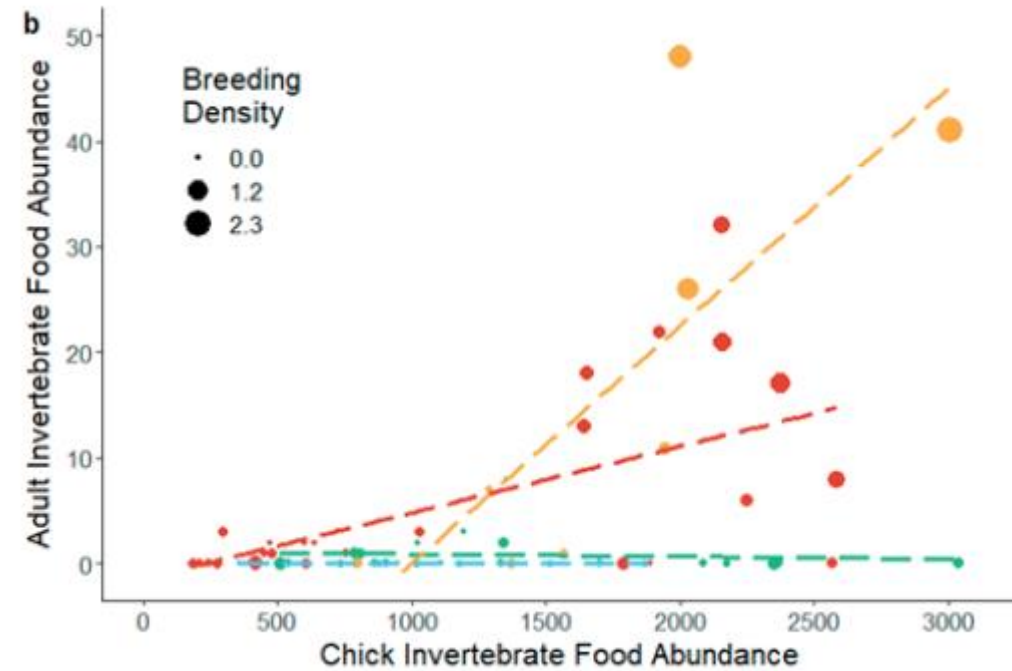
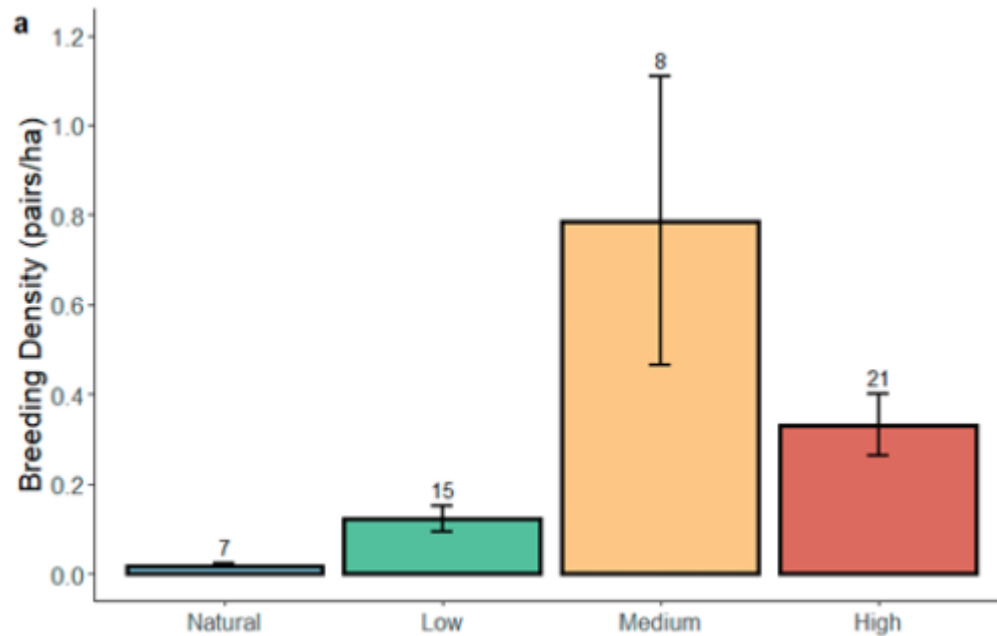
Weidevogelutopia

Weidevogelutopia

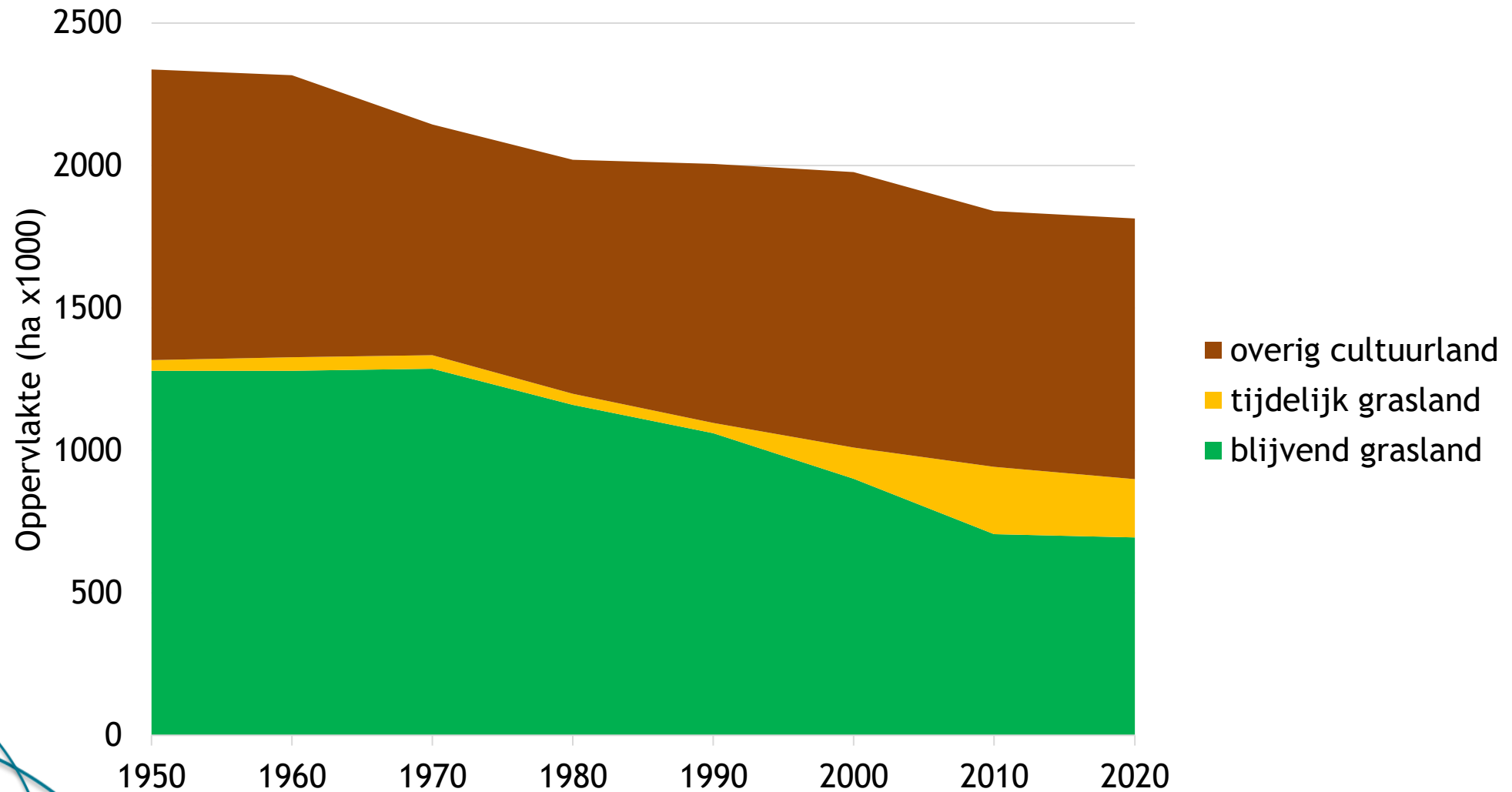
Weidevogelutopia

Langdurige afname 2^e helft 20ste eeuw

- Geen rocket science...
- Afname landbouwareaal
- Ontwikkelingen binnen de landbouw
- Graslandproductie is de sleutel

Afname areaal broedhabitat

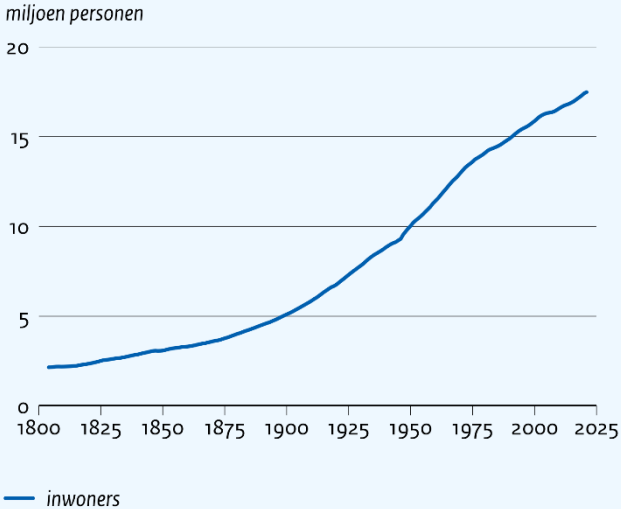

BEVOLKINGSATLAS VAN NEDERLAND

DEMOGRAFISCHE ONTWIKKELINGEN VAN
1850 TOT HEDEN

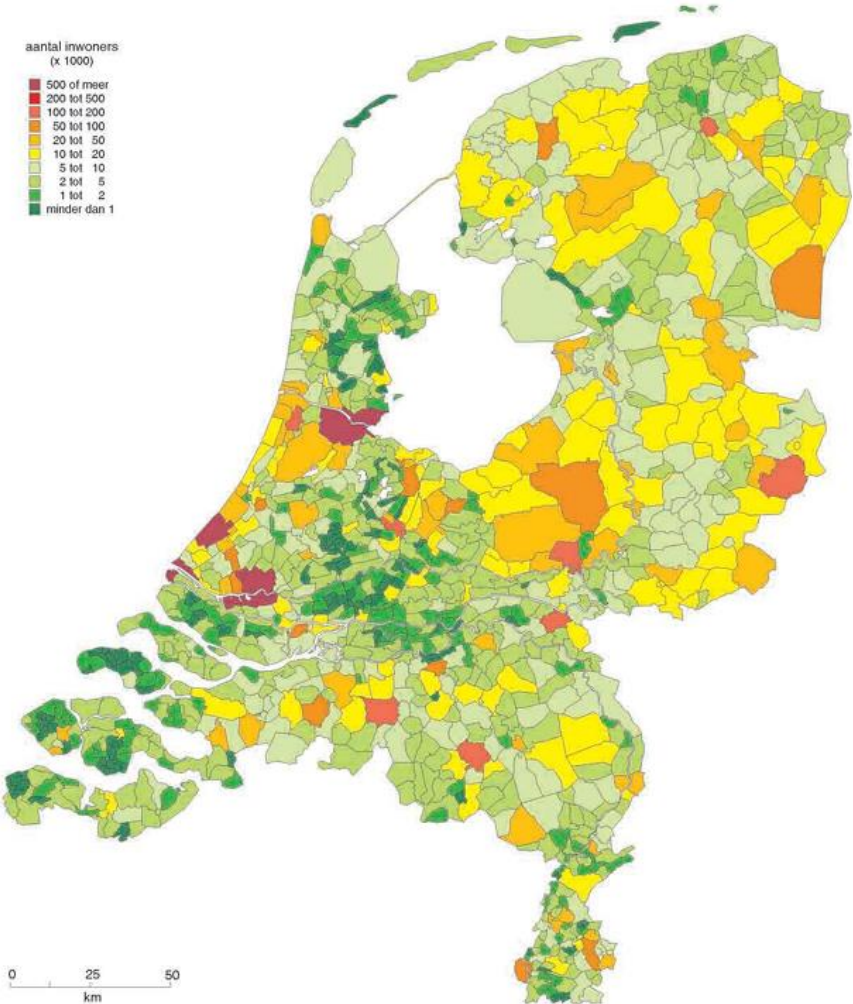
SAMENSTELLING
Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut

Bevolkingsomvang

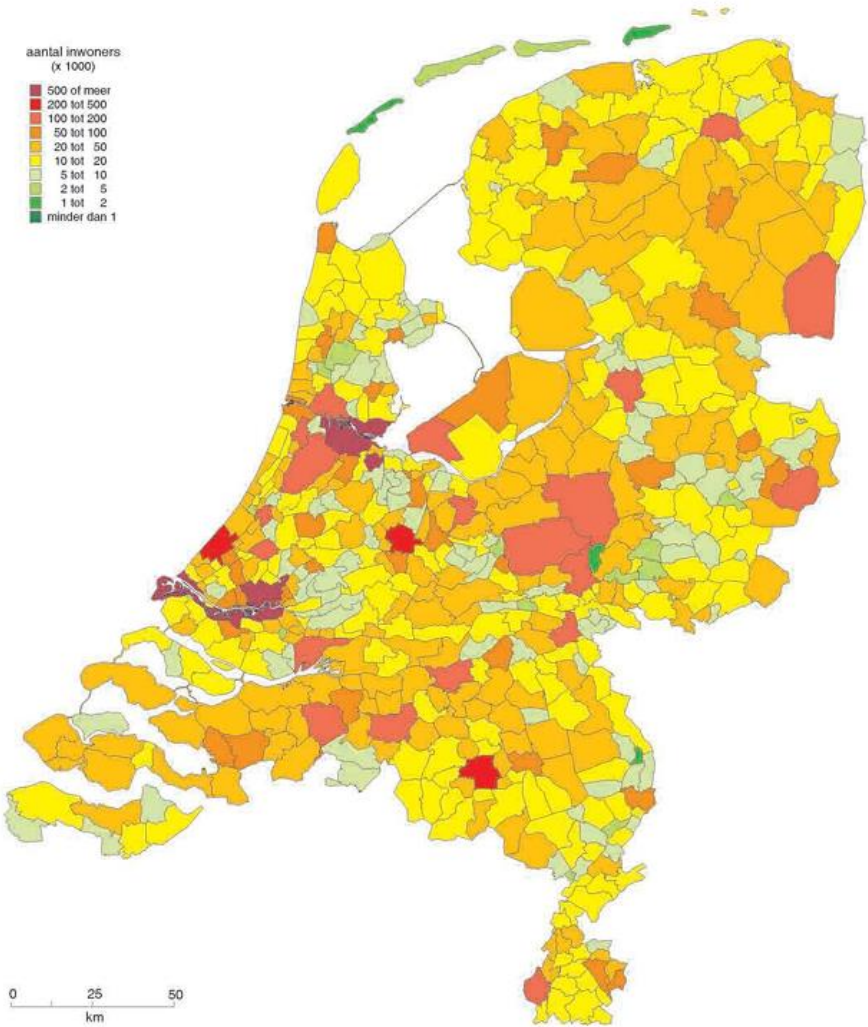

Bron: CBS 200 jaar en Statline (vanaf 1995)

1950

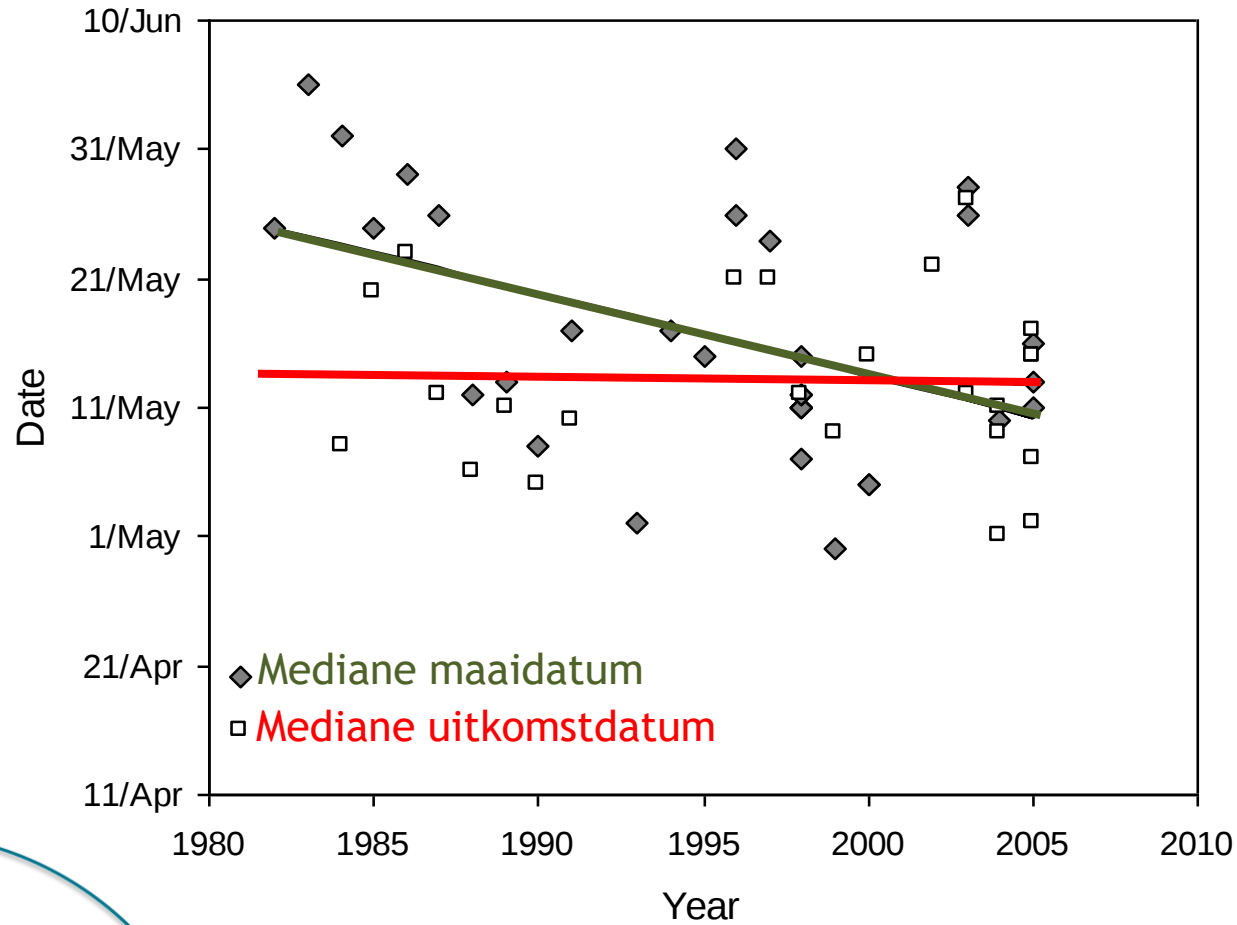
2000

Intensivering landgebruik

- Betere ontwatering (toenemende drooglegging)
- Gebruik van kunstmest (vroeger en vaker maaien)
- Schaalvergroting, ruilverkaveling
- Eenvormiger landschap

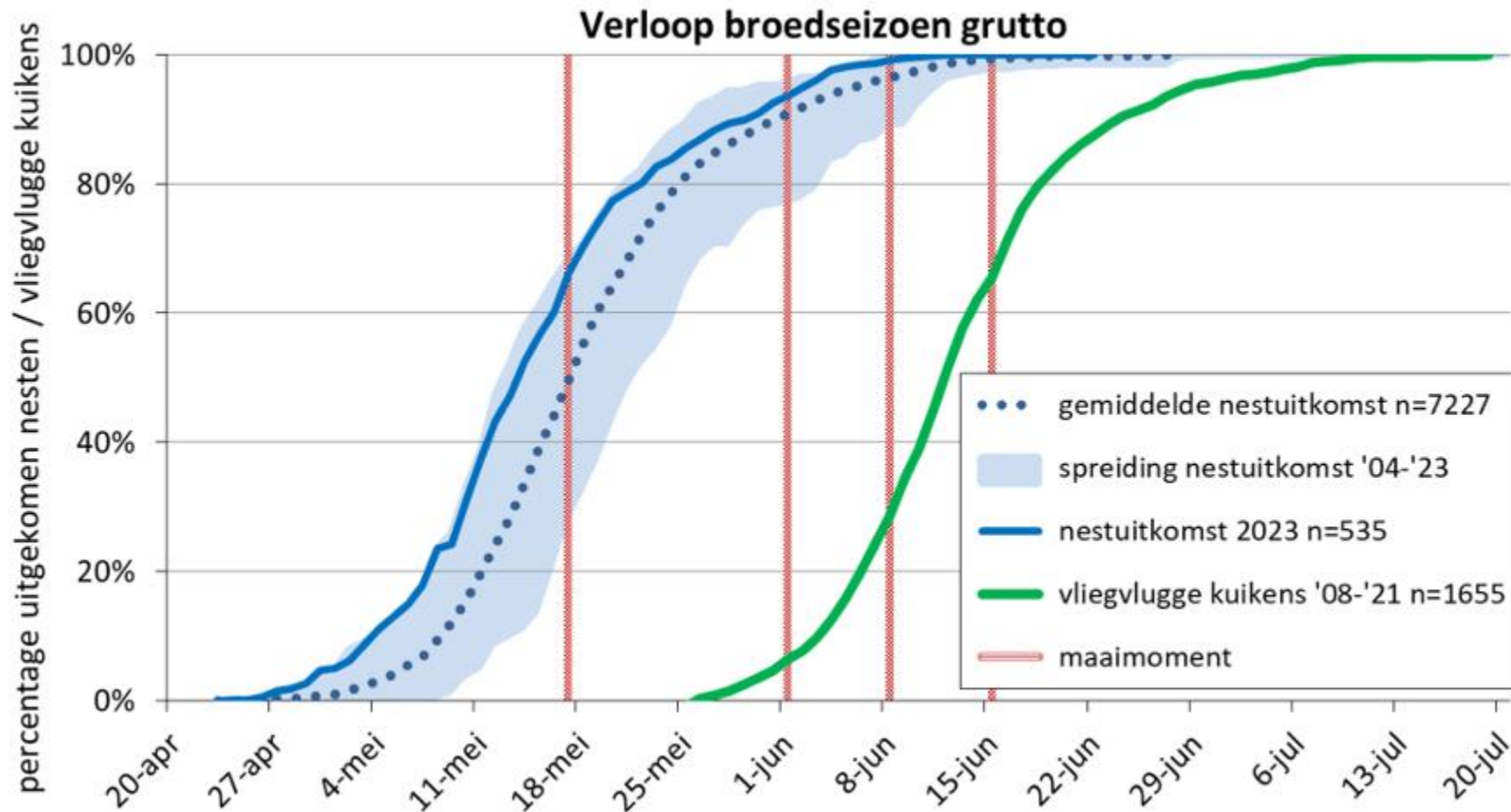
Intensivering landgebruik

Kleijn *et al.* 2010

Intensivering landgebruik

Intensivering landgebruik

Over de achteruitgang van de Kievit, *Vanellus vanellus* (L.),
in Nederland en gegevens over het legmechanisme en het
eiproductie-vermogen

door
H. KLOMP

(Instituut voor Toegepast Biologisch Onderzoek in de Natuur)

Overdruk uit „ARDEA”,
Tijdschrift der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging
Jaargang 39, aflevering 1/3, 1951

LEIDEN
E. J. BRILL
1951

Inleiding.

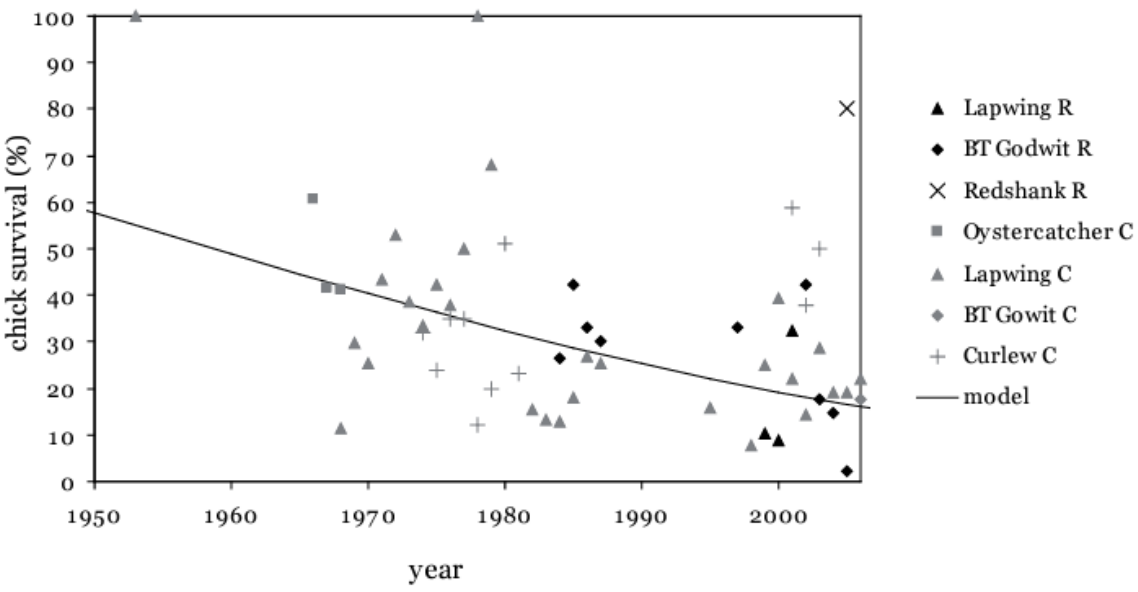
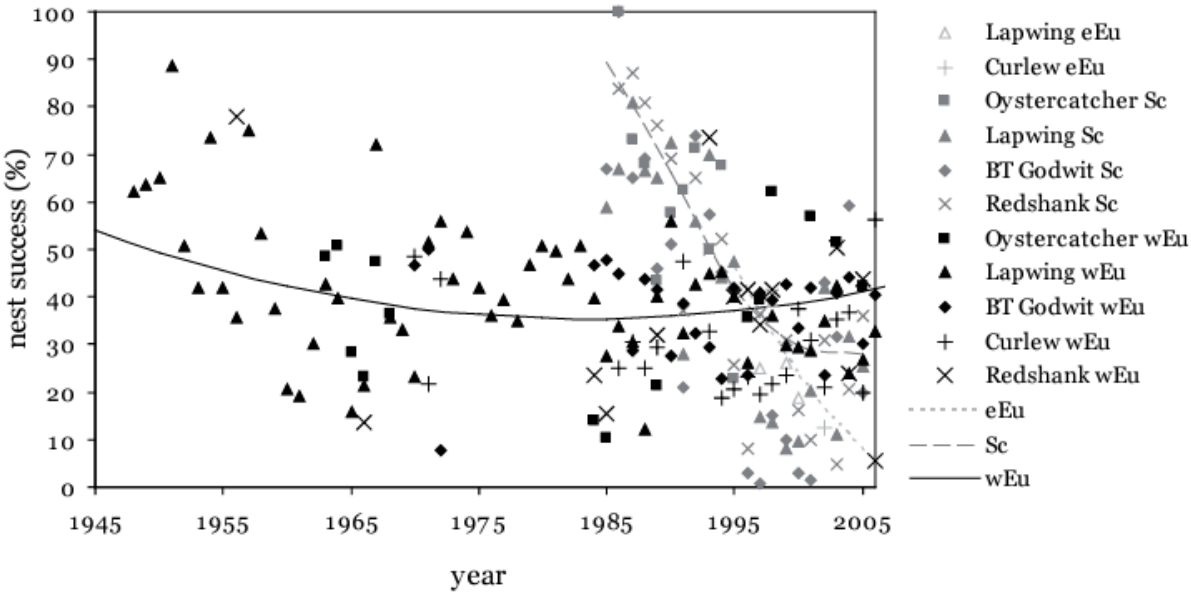
Reeds tientallen jaren wordt in Nederland gesproken over de achteruitgang van de weidevogels. De Kievit heeft daarbij altijd in het middelpunt van de belangstelling gestaan; de mededelingen over de andere soorten, de Grutto, de Tureluur en de Kempshaan zijn schaars en minder concreet dan die van de Kievit. De teruggang van de laatste soort is dan ook het meest opvallend en is in vele streken van het land zeer duidelijk vastgesteld, hoewel exacte tellingen hierover ontbreken.

Over de oorzaak van de achteruitgang kon men lange tijd slechts gissen. Van vogelbeschermingszijde meende men aanvankelijk een belangrijke invloed te moeten toekennen aan het rapen van kievitseieren.

Omstreeks het jaar 1925 werden de klachten over de achteruitgang evenwel sterker, zonder dat een intensiever rapen hiervoor verantwoordelijk kon worden gesteld. Daarom ging men ook in andere richtingen zoeken en men meende een schadelijke invloed te moeten toeschrijven aan het vervroegde machinale maaien. De sterke achteruitgang viel nl. samen met de invoering van nieuwe methoden van gras-

winning. Het weidebouwkundig onderzoek leerde, dat het oogsten van gras in een jong groeistadium ruwvoeder oplevert van betere kwaliteit. Het maaien van hooilanden werd daarom sterk vervroegd en wel van begin Juli tot begin Juni. Dit werd nog versterkt door de verbetering van het grasland door een goede regulatie van het grondwaterpeil en het gebruik van kunstmeststoffen. De groei van het gras werd hierdoor namelijk sterk gestimuleerd, zodat het vroeger kon worden gemaaid. Hierdoor viel de maaitijd samen met een groot deel van de broedperiode van de vogels.

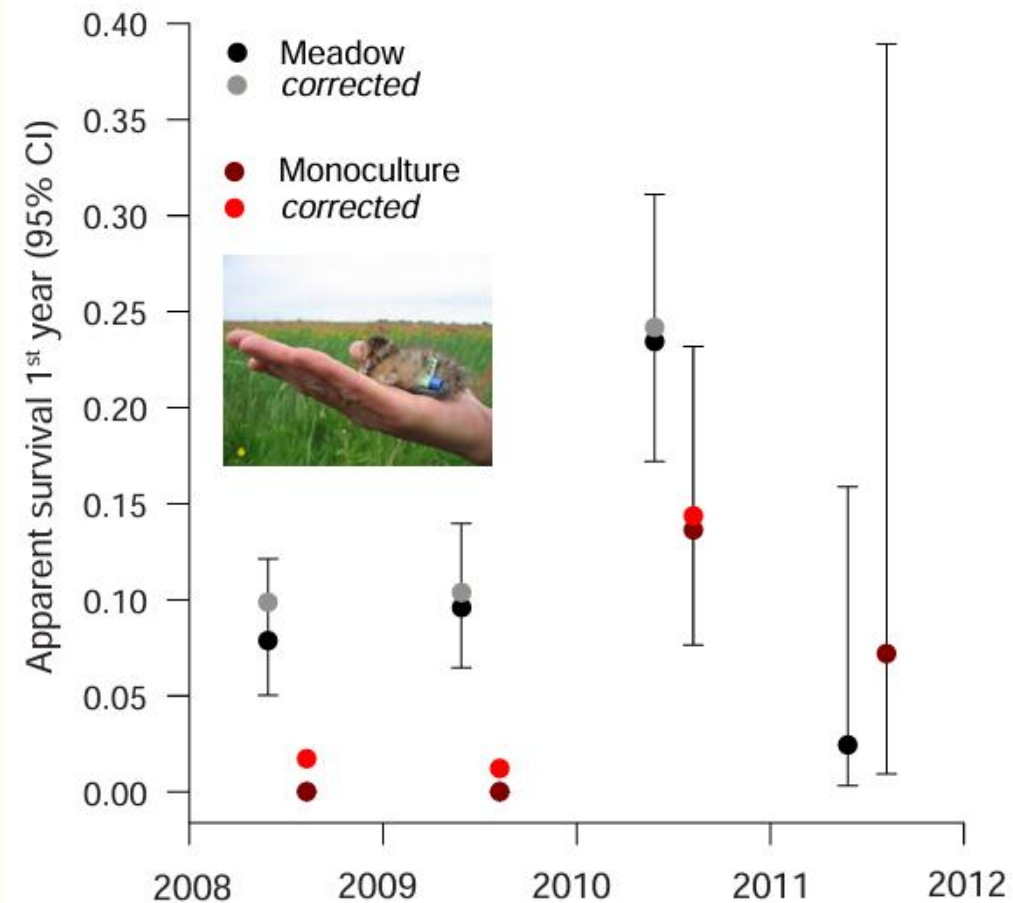
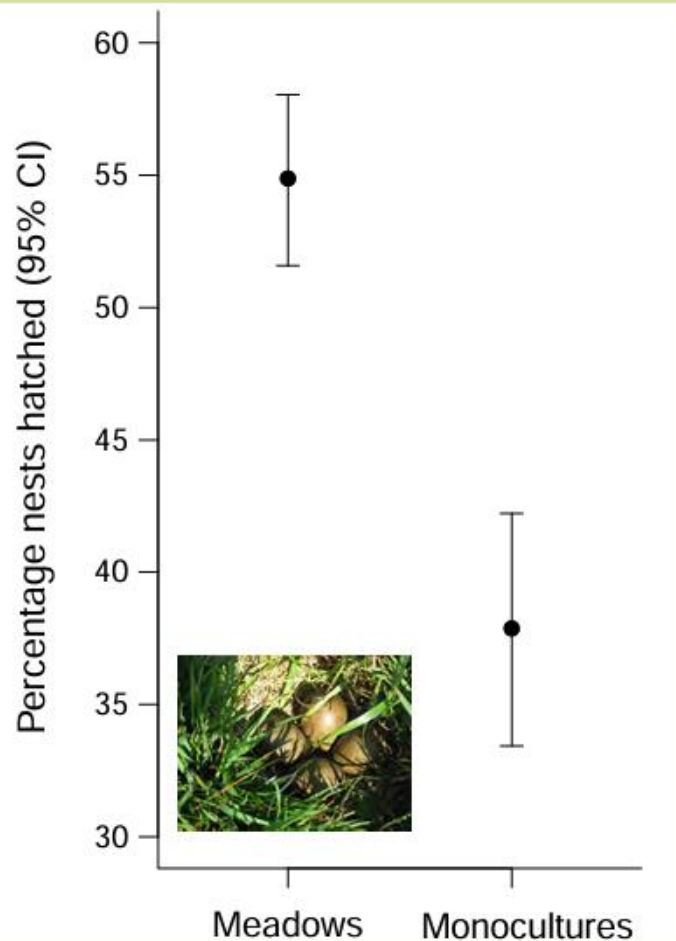
Bovendien wordt vanaf omstreeks 1930 het inkuilen van gras steeds meer toegepast. Het gras wordt voor deze doeleinden omstreeks midden Mei gemaaid.

On grassland monocultures Black-tailed Godwits are doomed

Influence of agricultural management on demographic parameters of Black-tailed Godwit chicks and adults in The Netherlands

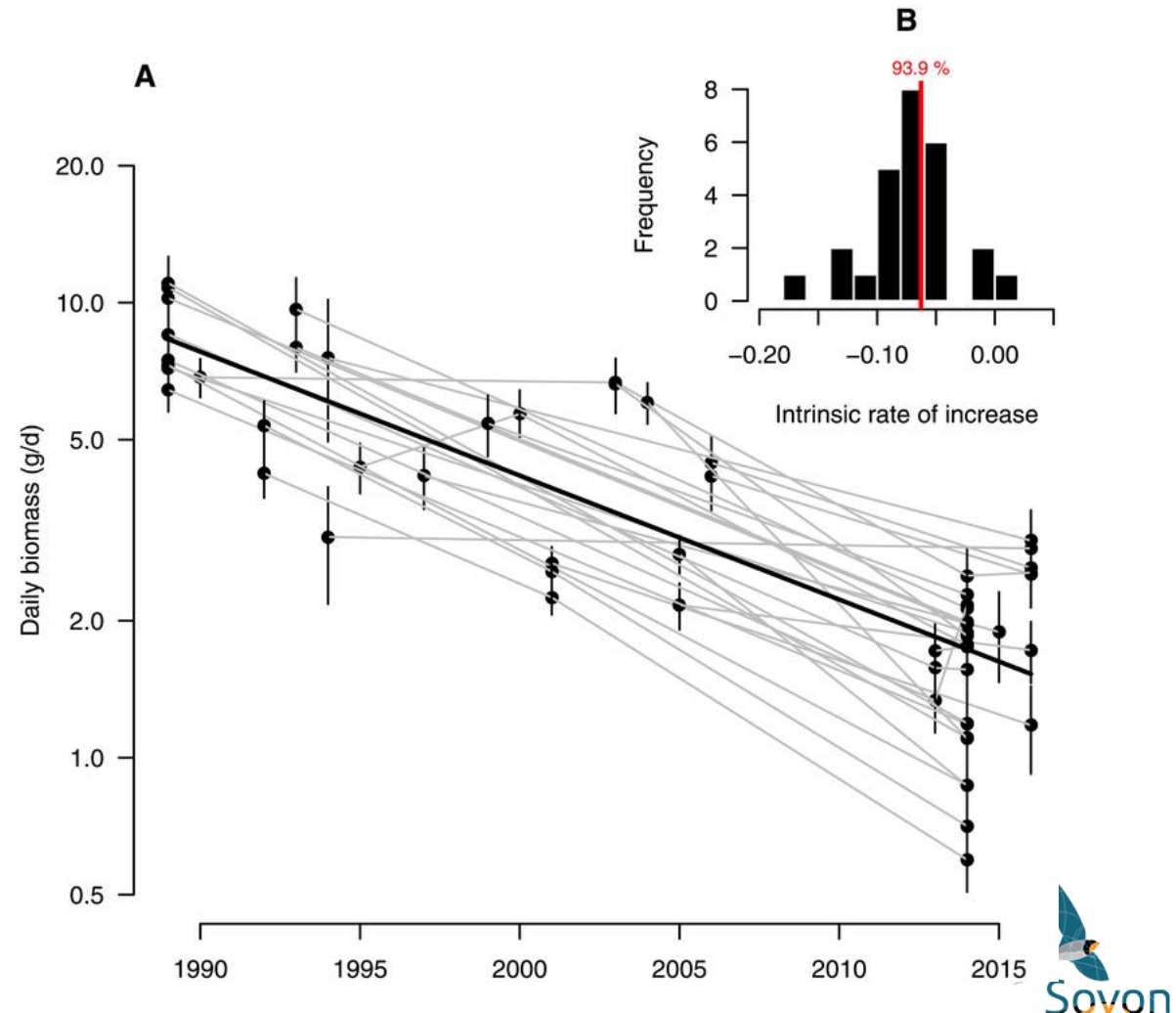
Intensivering landgebruik

RESEARCH ARTICLE

More than 75 percent decline over 27 years in total flying insect biomass in protected areas

Caspar A. Hallmann^{1*}, Martin Sorg², Eelke Jongejans¹, Henk Siepel¹, Nick Hofland¹, Heinz Schwan², Werner Stenmans², Andreas Müller², Hubert Sumser², Thomas Hören², Dave Goulson³, Hans de Kroon¹

¹ Radboud University, Institute for Water and Wetland Research, Animal Ecology and Physiology & Experimental Plant Ecology, PO Box 9100, 6500 GL Nijmegen, The Netherlands, ² Entomological Society Krefeld e.V., Entomological Collections Krefeld, Marktstrasse 159, 47798 Krefeld, Germany, ³ University of Sussex, School of Life Sciences, Falmer, Brighton BN1 9QG, United Kingdom

Intensivering landgebruik

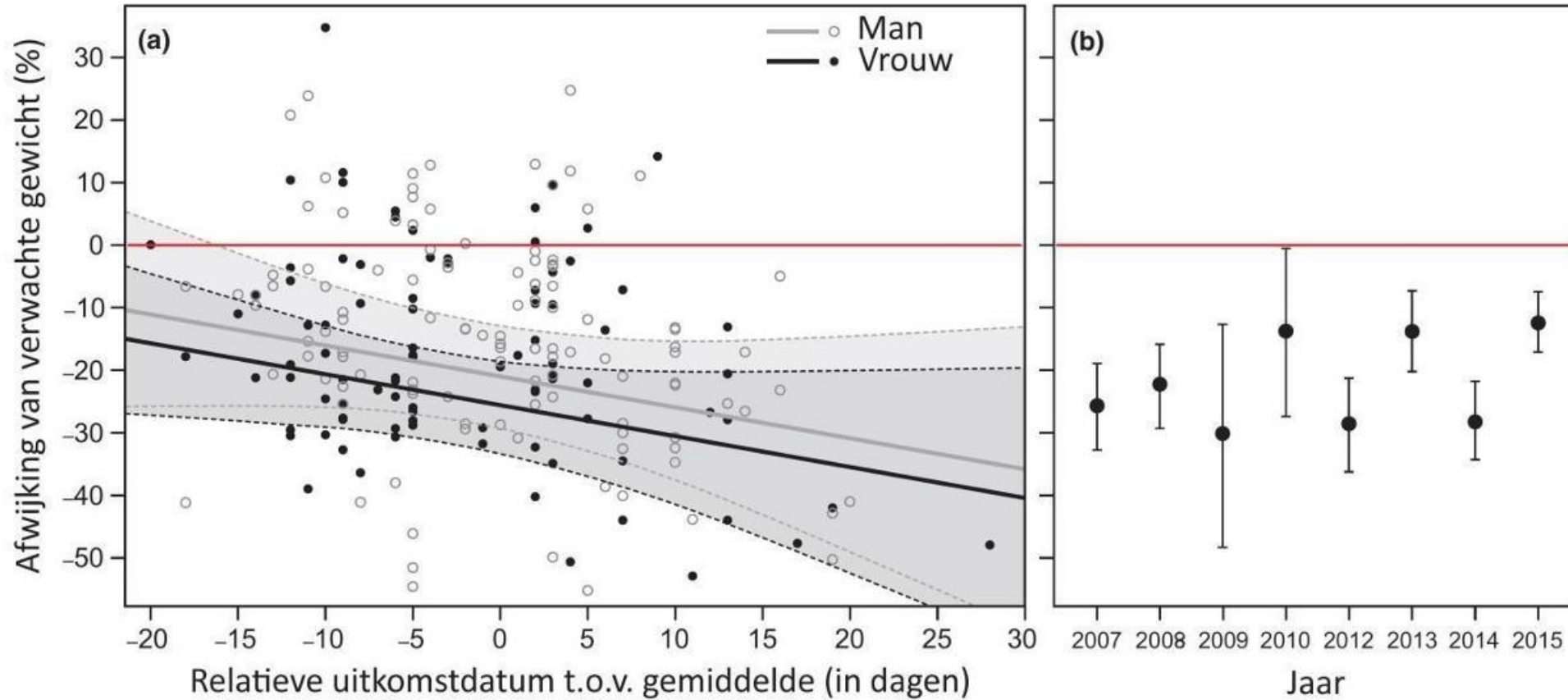

Foto: Frank Majoor

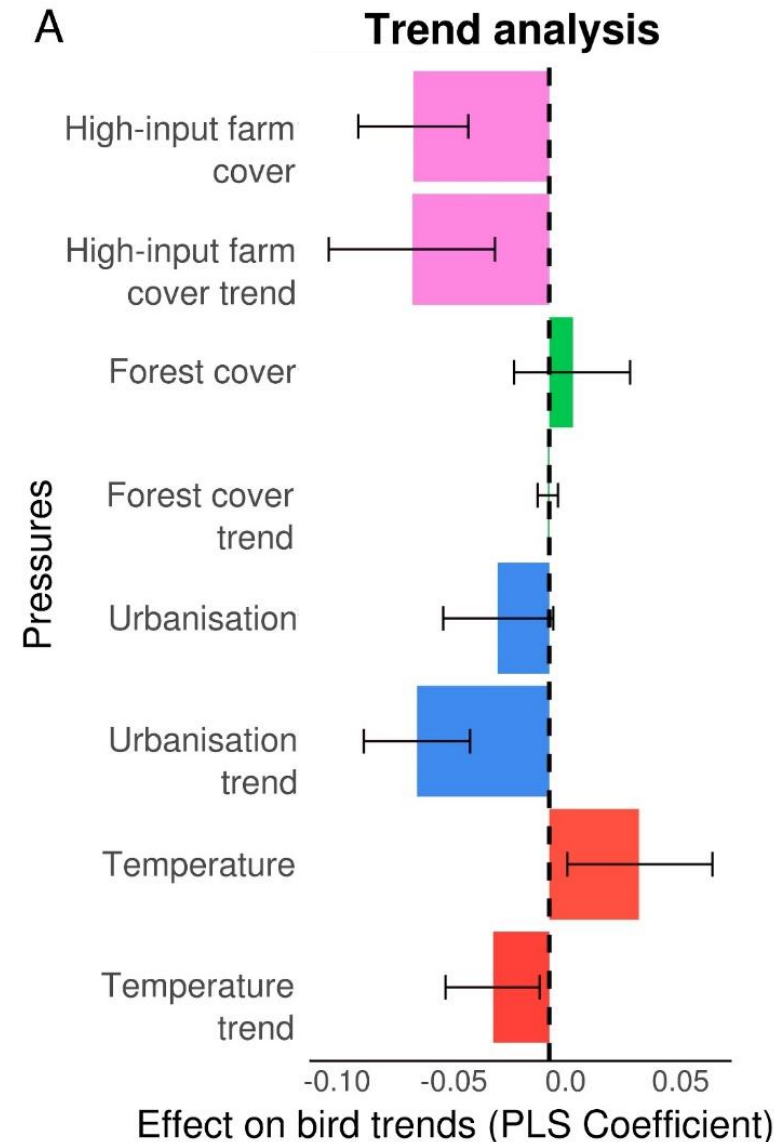
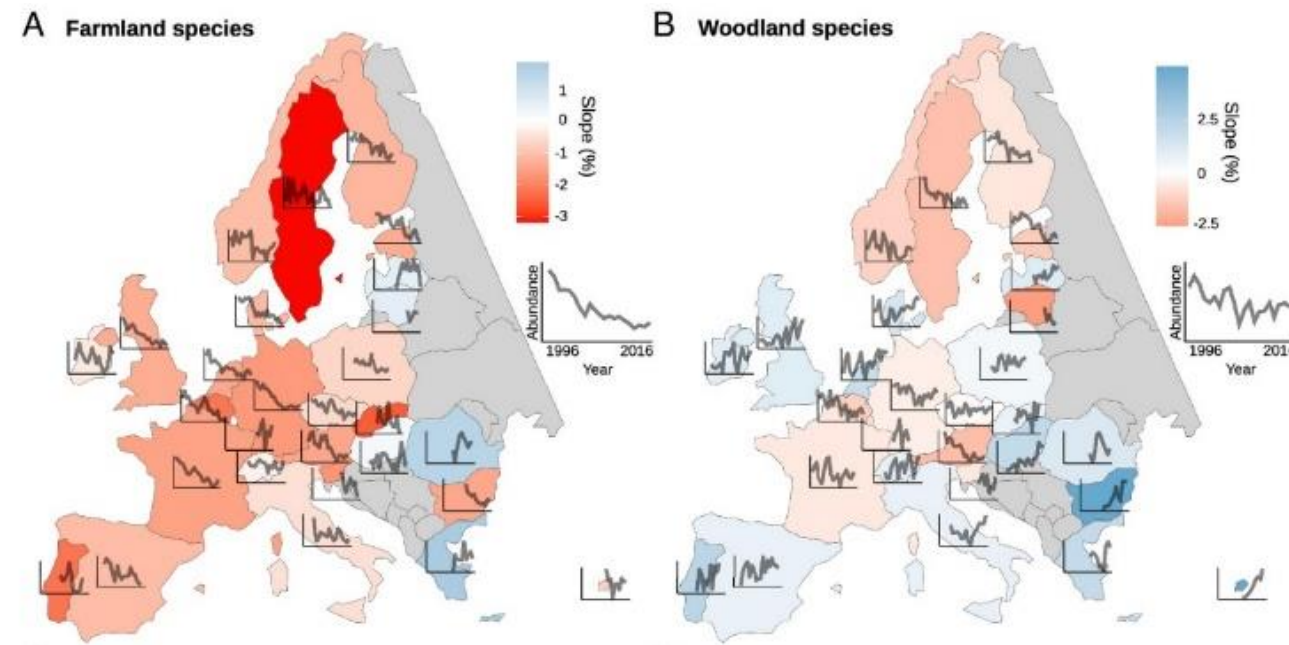
Intensivering landgebruik

Farmland practices are driving bird population decline across Europe

Stanislas Rigal , Vasilis Dakos , Hany Alonso, +47, and Vincent Devictor [Authors Info & Affiliations](#)

Edited by Ivette Perfecto, University of Michigan, Ann Arbor, MI; received September 28, 2022; accepted March 6, 2023

May 15, 2023 | 120 (21) e2216573120 | <https://doi.org/10.1073/pnas.2216573120>

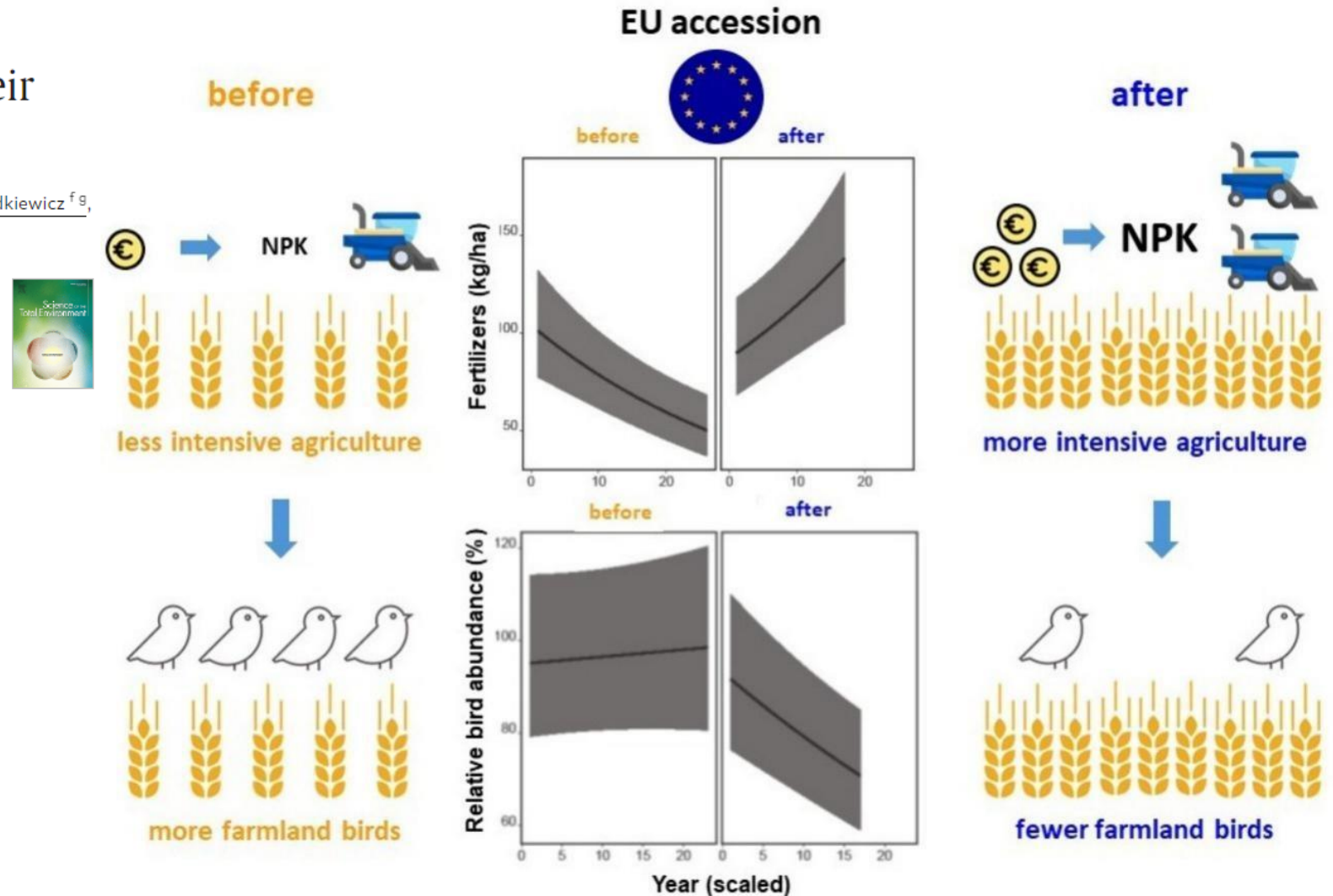
Intensivering landgebruik

Accelerated farmland bird population declines in European countries after their recent EU accession

Jiří Reif^{a,b}, Anna Gamero^c, Adriana Hološková^a, Ainars Aunins^{d,e}, Tomasz Chodkiewicz^{f,g}, Jordan Hristov^h, Petras Kurlavičius^{i,j}, Meelis Leivits^k, Tibor Szép^l, Petr Voříšek^m

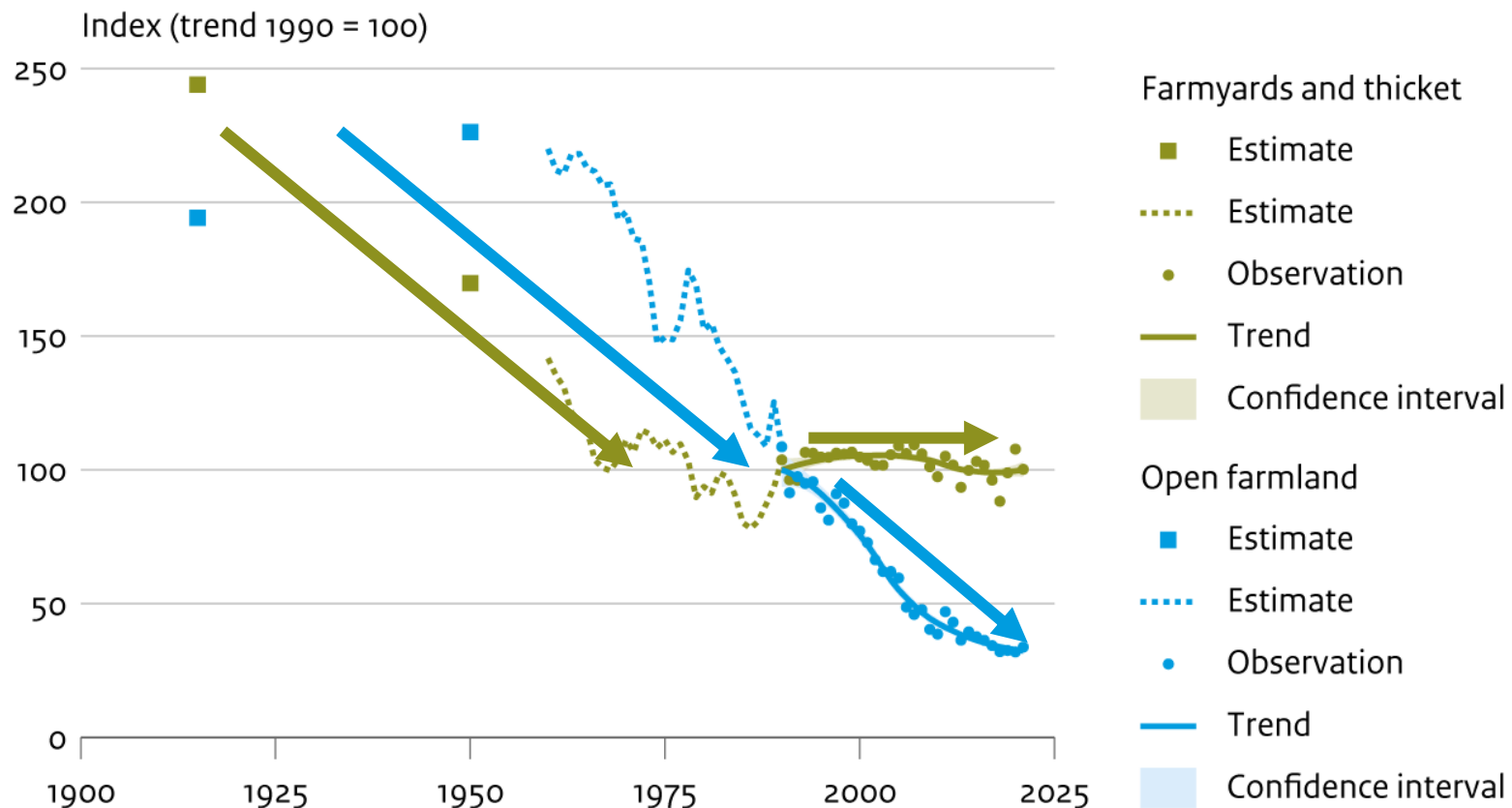

Science of The Total Environment
Volume 946, 10 October 2024, 174281

Toen en nu

Birds of open farmland and of farmyards and thicket

Bron: NEM (Sovon, CBS)

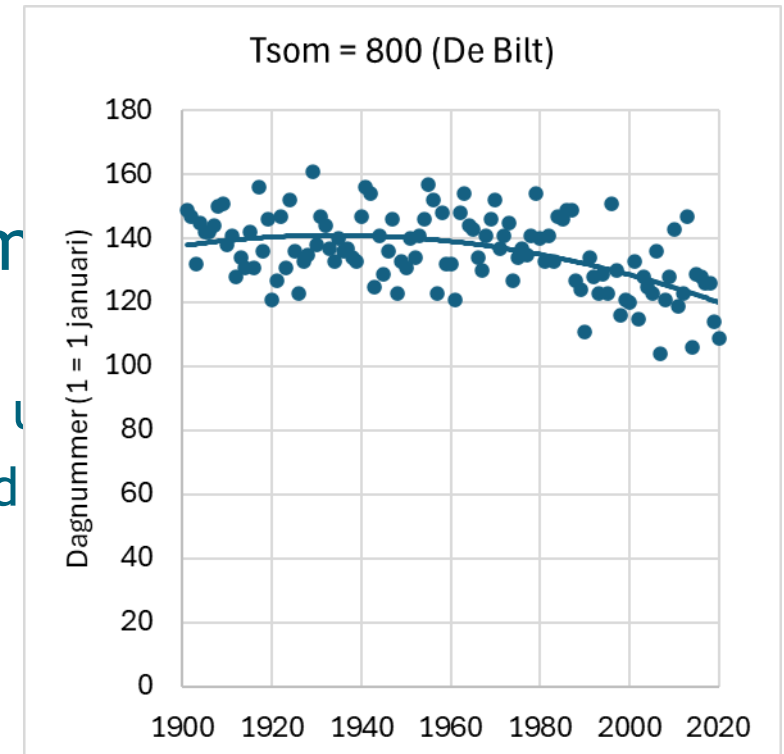
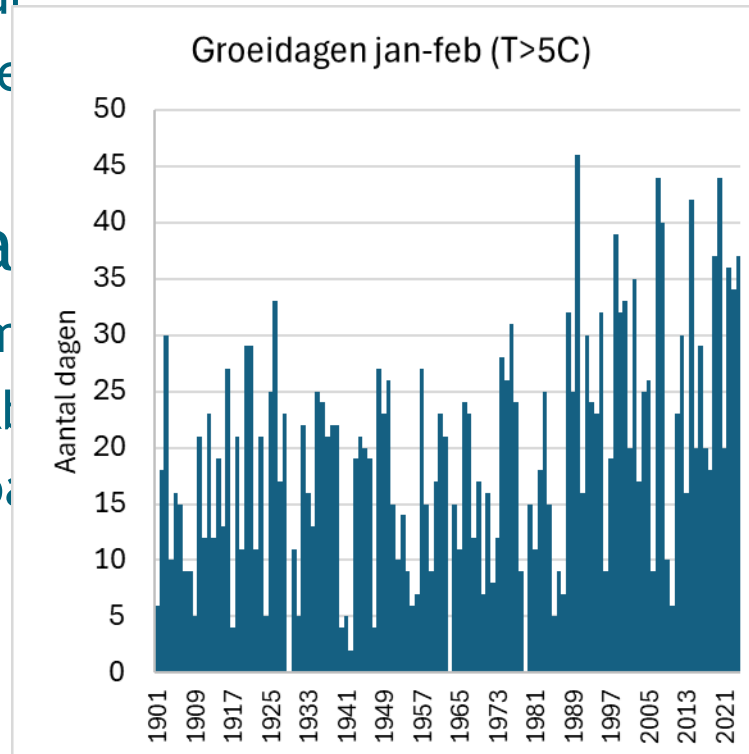
CBS/feb23
www.clo.nl/en147914

Waar staan we nu?

- **Omvang broedhabitat: areaal neemt nog steeds af**
 - Verstedelijking (opgave 1 miljoen woningen voor 2030)
 - Energie infrastructuur
 - Ontsluiting voor recreatie
 - Moerasnatuur
- **Kwaliteit broedhabitat: grasland steeds minder gunstig**
 - Vroeger en vaker gemaaid
 - Verminderde beschikbaarheid voedsel (monocultures, uitdroging)
 - Verminderde bereikbaarheid voedsel (vermesting, uitdroging)

Waar staan we nu?

- Omvang broedhabitat: areaal neemt nog steeds af
 - Verstedelijking (opgave 1 miljoen woningen voor 2030)
 - Energie infrastructuur
 - Ontsluiting voor recreatie
 - Moerasnatuur
- Kwaliteit broedhabitat
 - Vroeger en vaker gemiddeld
 - Verminderde beschikbaarheid
 - Verminderde bereikbaarheid
 - **Klimaat**

Waar staan we nu?

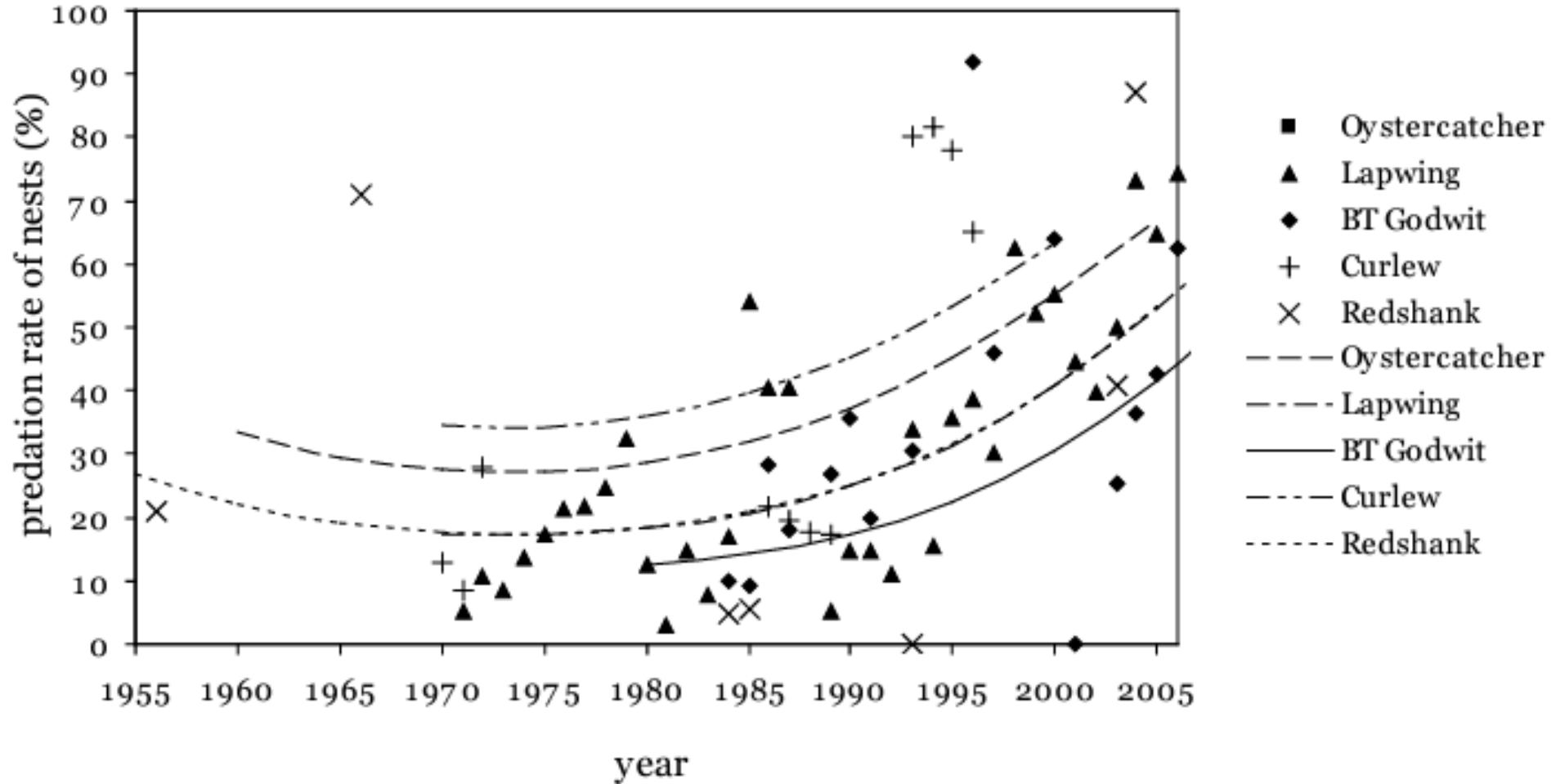
- Omvang broedhabitat: areaal neemt nog steeds af
 - Verstedelijking (opgave 1 miljoen woningen voor 2030)
 - Energie infrastructuur
 - Ontsluiting voor recreatie
 - Moerasnatuur
- Kwaliteit broedhabitat: grasland steeds minder gunstig
 - Vroeger en vaker gemaaid
 - Verminderde beschikbaarheid voedsel (monocultures, uitdroging)
 - Verminderde bereikbaarheid voedsel (vermesting, uitdroging)
 - Klimaat
 - **Predatie**

Wat is predatie?

“Het doden en als voedsel gebruiken van dieren.”

Predatie van weidevogels

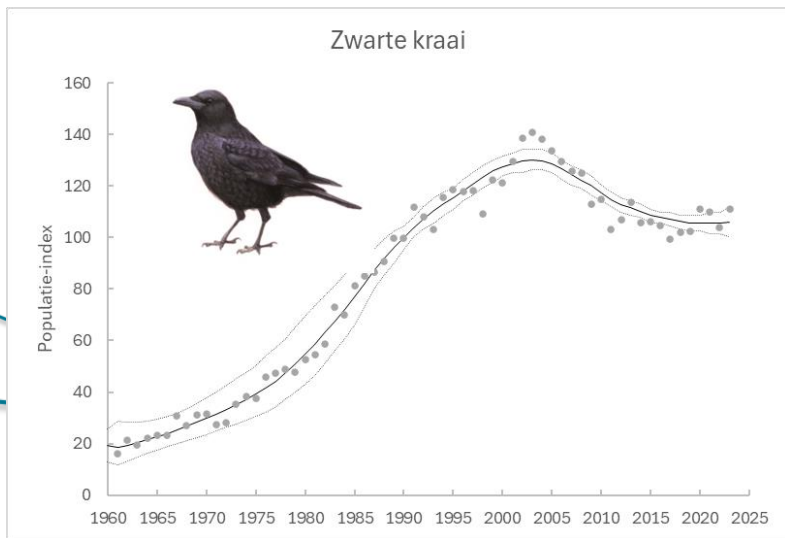
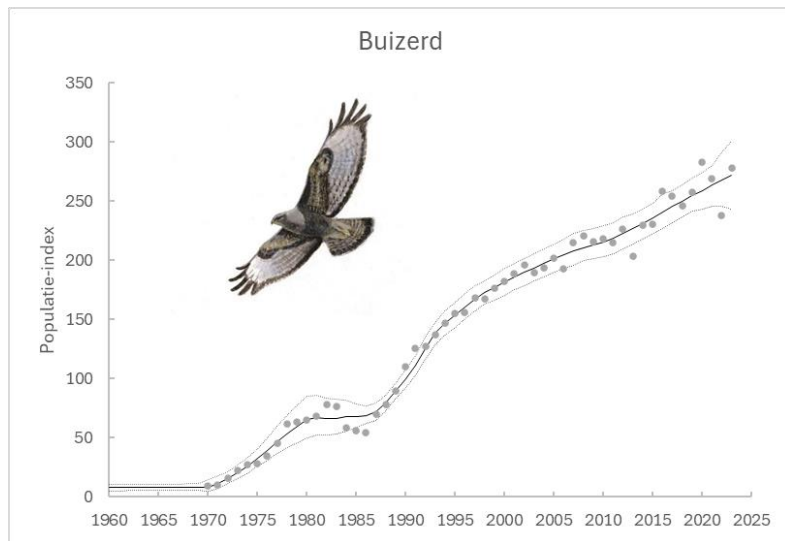

Predatie is bijna altijd het eindpunt

Wat veroorzaakt verhoogde predatie?

- Groter aantal predatoren
- Inrichting van het landschap
- Timing en schaal van maaien
- Alternatieve prooien
- Conditie kuikens
- Concentratie van kuikens

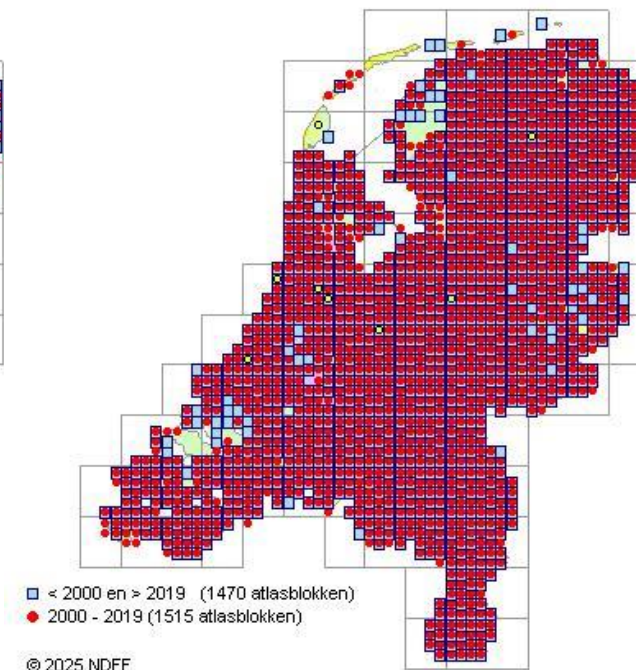
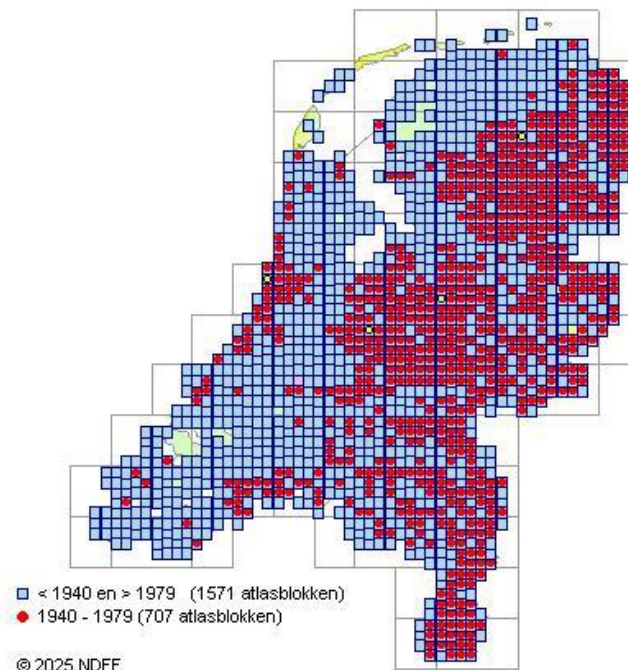
Populatieontwikkeling predatoren

1940-1979

Vos

2000-2019

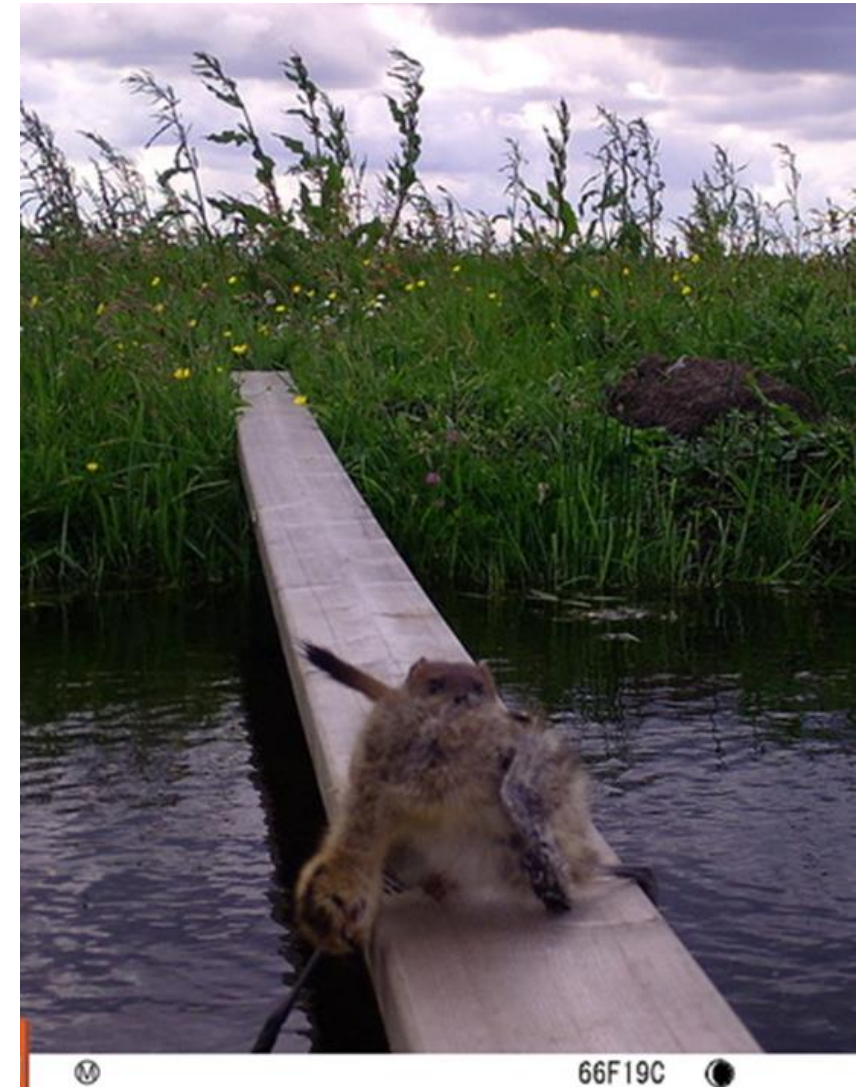
Predatie is bijna altijd het eindpunt

Wat veroorzaakt verhoogde predatie?

- Groter aantal predatoren
- Inrichting van het landschap
- Timing en schaal van maaien
- Alternatieve prooien
- Conditie kuikens
- Concentratie van kuikens

Predatie en landschap

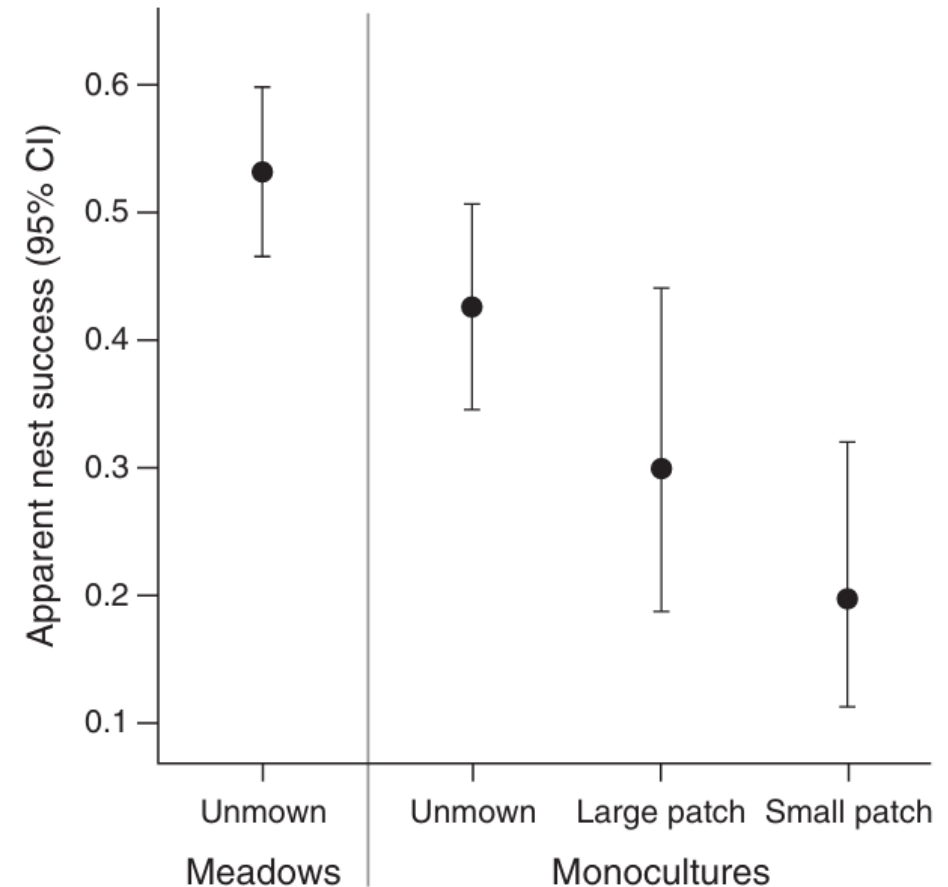
- Minder variatie (dekking)
- Correlatie met rechte lijnige structuren
- Meer randeffect
- Verbeterde toegang

Predatie is bijna altijd het eindpunt

Wat veroorzaakt verhoogde predatie?

- Groter aantal predatoren
- Inrichting van het landschap
- Timing en schaal van maaien
- Alternatieve prooien
- Conditie kuikens
- Concentratie van kuikens

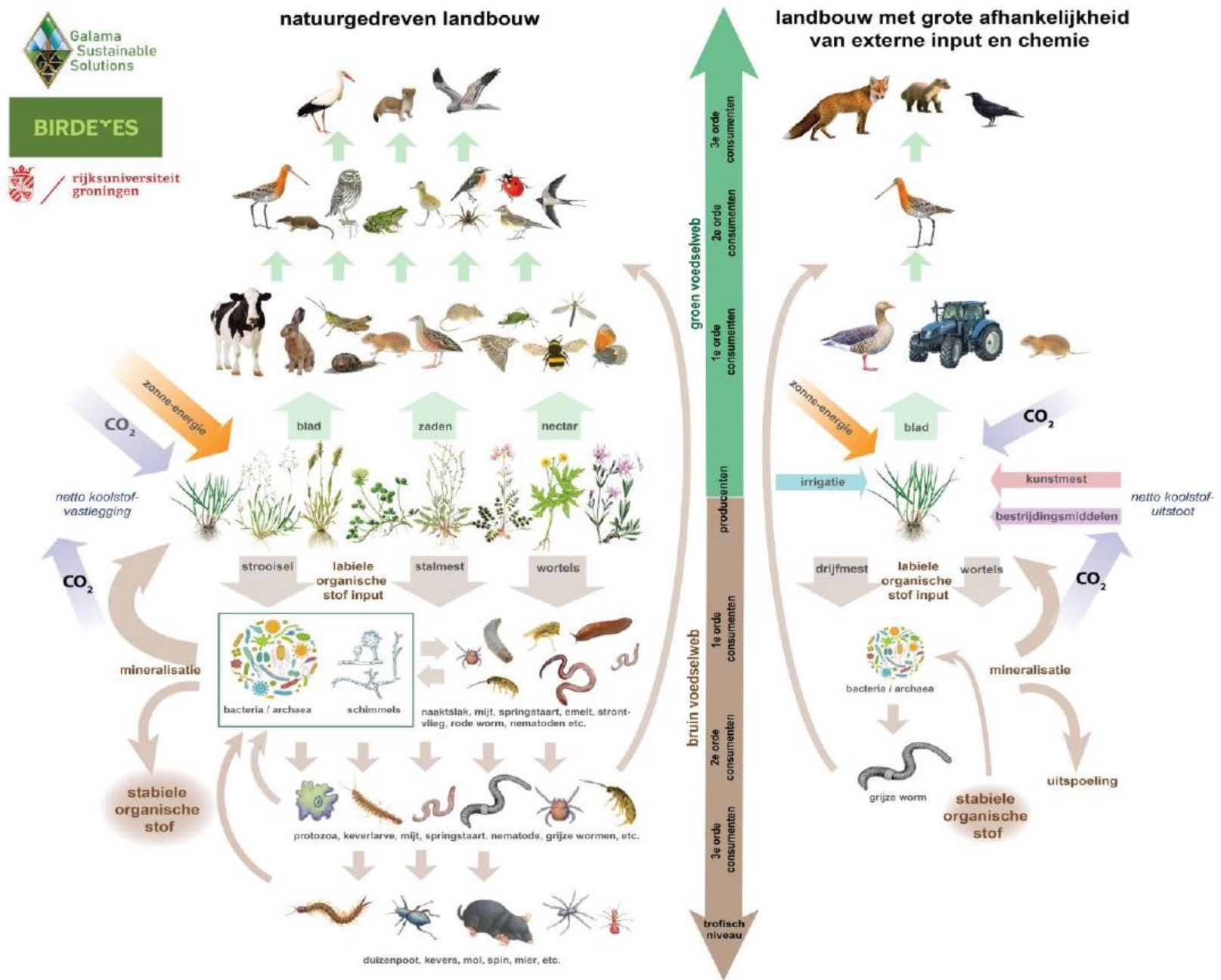

Kentie *et al.* (2015)

Predatie is bijna altijd het eindpunt

Wat veroorzaakt verhoogde predatie?

- Groter aantal predatoren
- Inrichting van het landschap
- Timing en schaal van maaien
- **Alternatieve prooien**
- Conditie kuikens
- Concentratie van kuikens

Predatie is bijna altijd het eindpunt

Wat veroorzaakt verhoogde predatie?

- Groter aantal predatoren
- Inrichting van het landschap
- Timing en schaal van maaien
- Alternatieve prooien
- **Conditie kuikens**
- Concentratie van kuikens

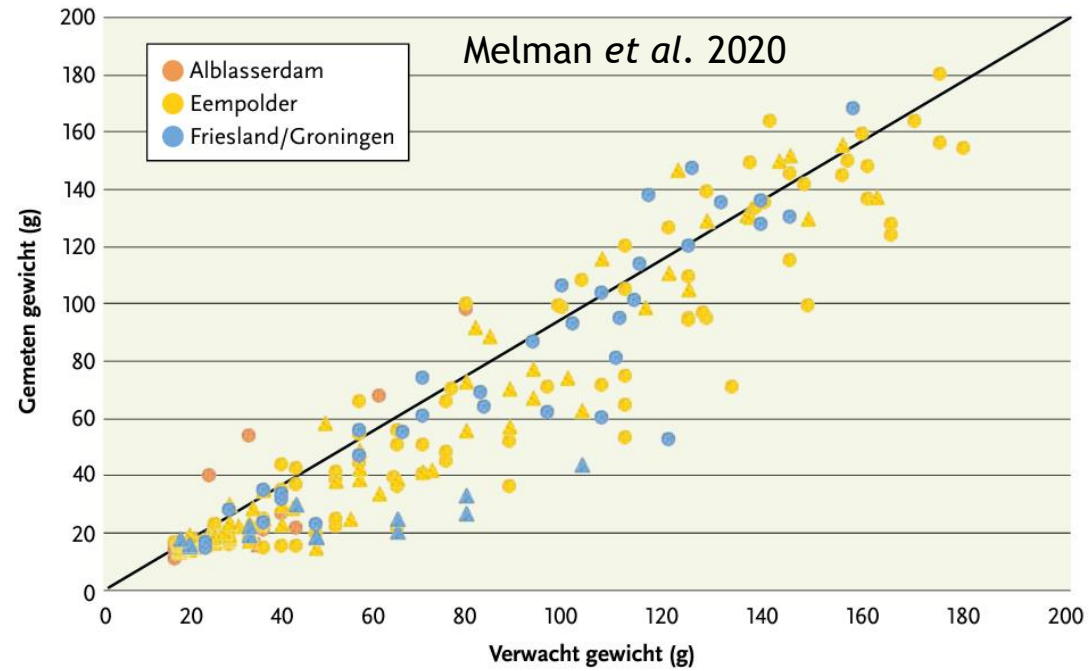
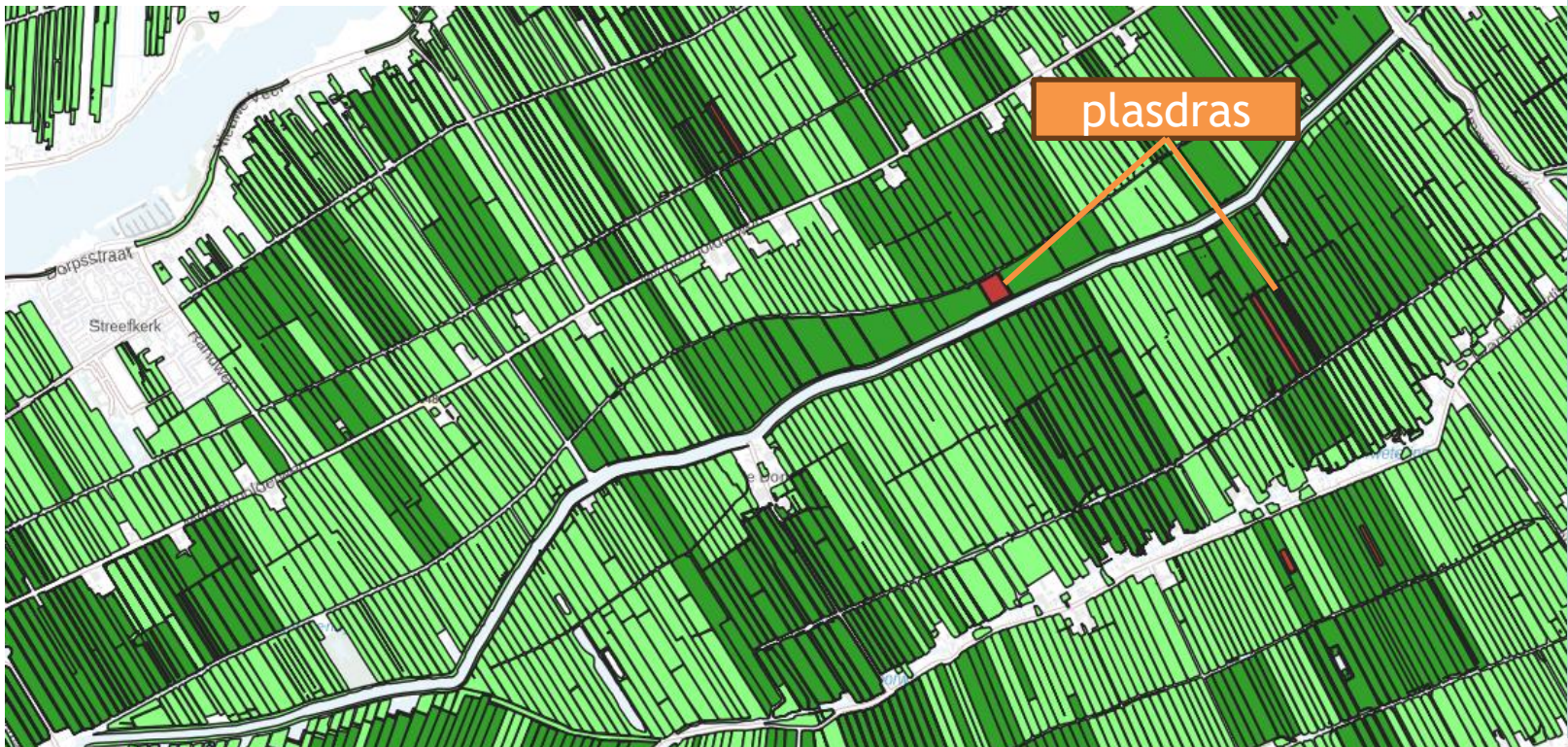

Foto: Maja Roodbergen

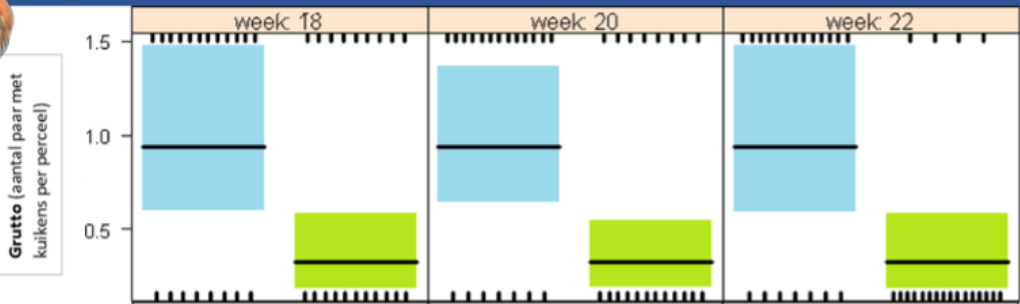
Predatie is bijna altijd het eindpunt

Wat veroorzaakt verhoogde predatie?

- Groter aantal predatoren
- Inrichting van het landschap
- Timing en schaal van maaien
- Alternatieve prooien
- Conditie kuikens
- Concentratie van kuikens

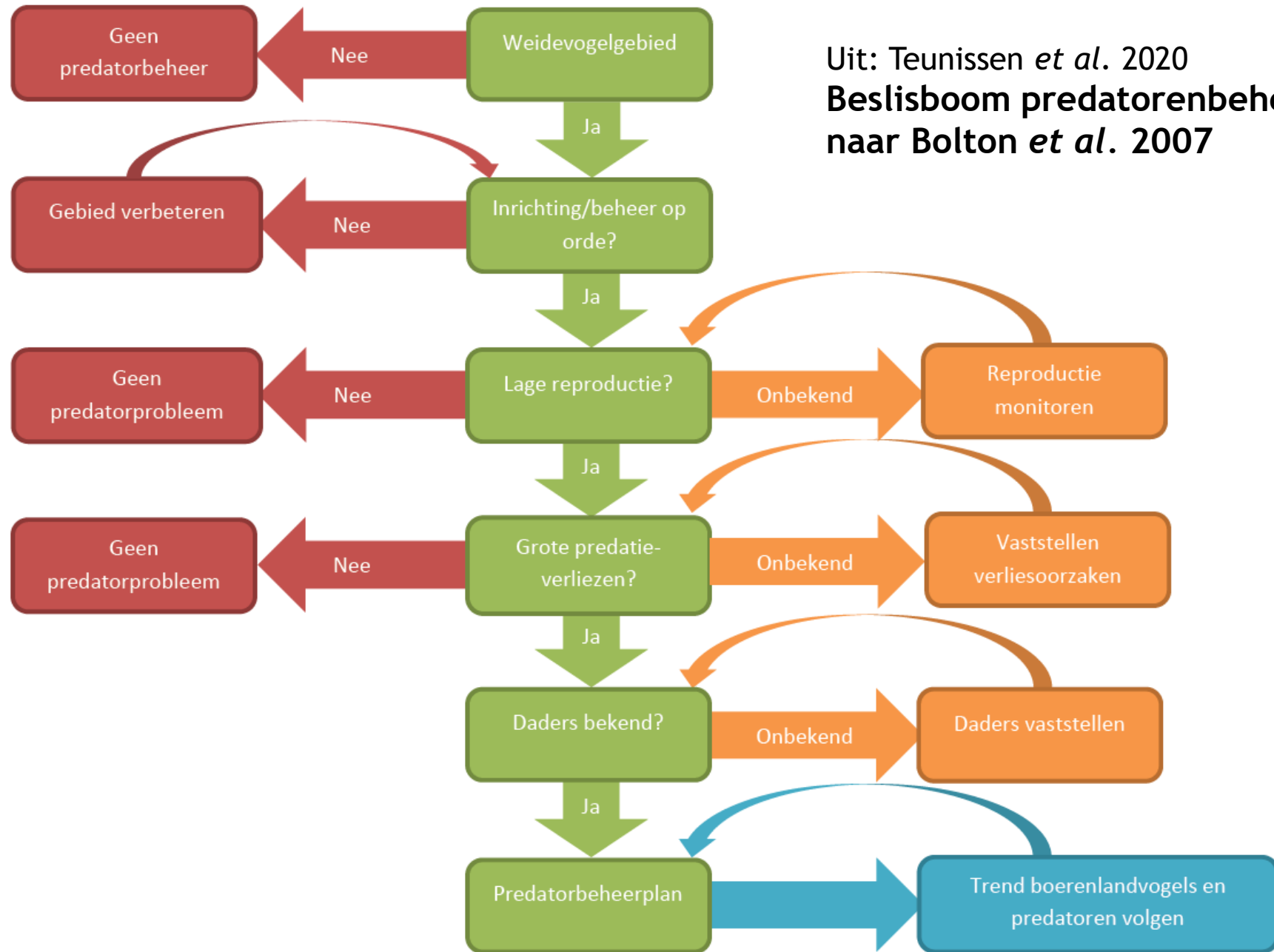

Resultaten 2017: Aantal weidevogelgezinnen

3 maal zo veel gezinnen op plasdras

Visser (2017)

DÜMMER

2.500 ha are purchased and optimized for grassland breeding birds

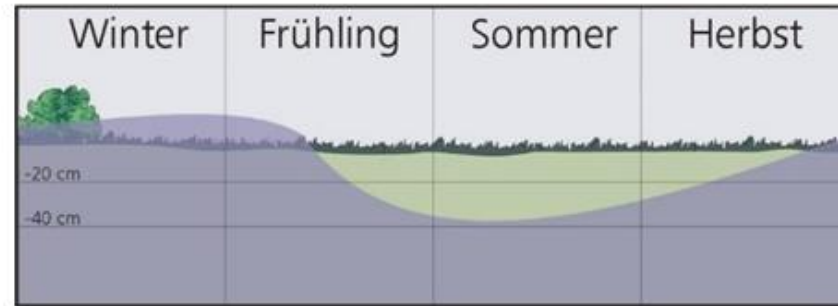

Credits: Heinrich Belting

7

FLOODING OF FEN MEADOWS ...

... during winter season by adjustable weirs

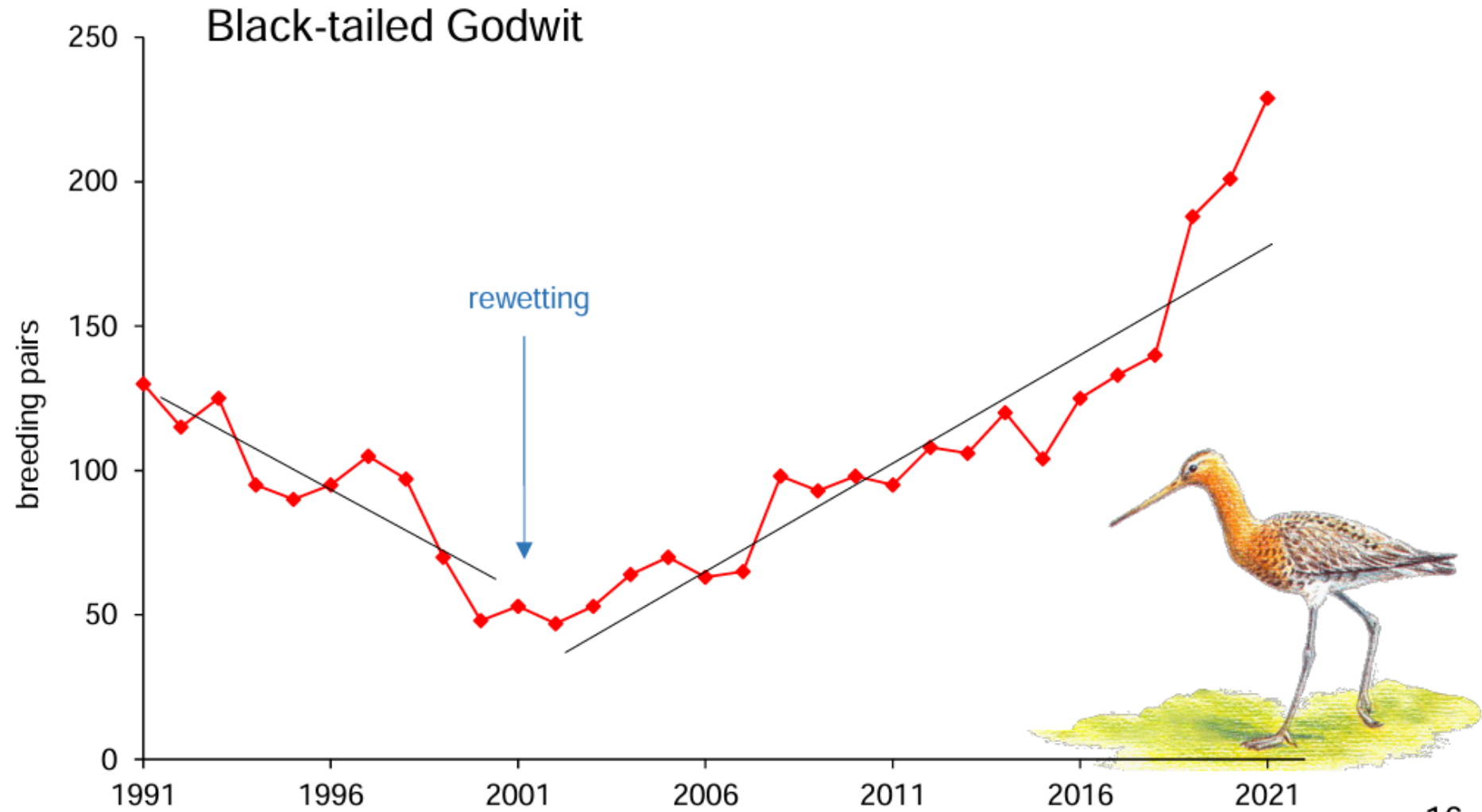

8

Credits: Heinrich Belting

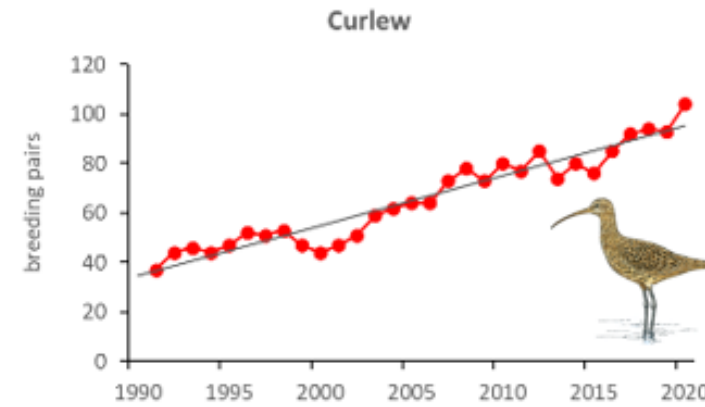
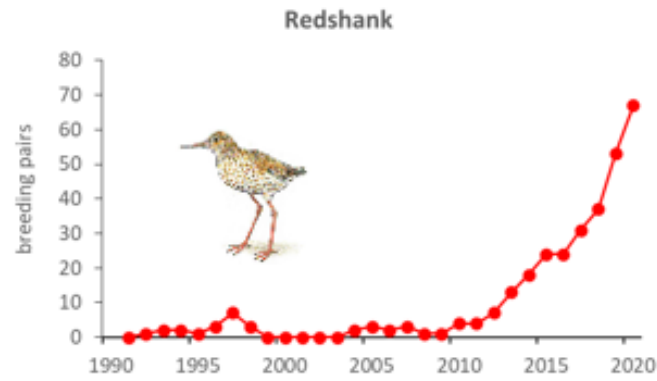
DÜMMER: POPULATION DEVELOPMENT

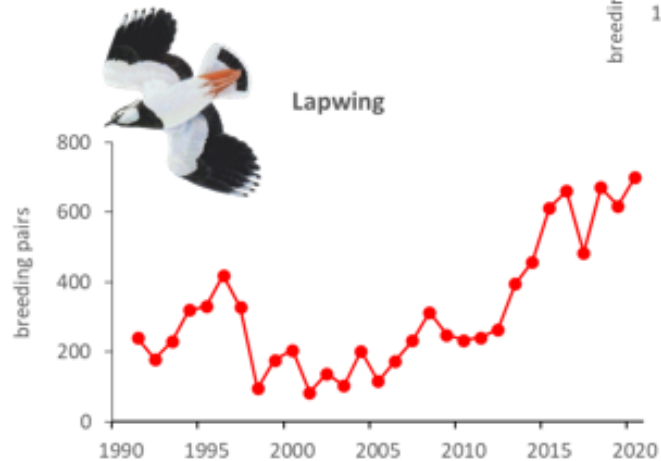
Source: Data Base of Naturschutzstation Dümmen and Naturschutzring Dümmen e.V.

16

POPULATION GROWTH

Black-tailed Godwit

Source: Data Base of Naturschutzstation Dümmer and Naturschutzing Dümmer e.V.

8

SUCCESSFUL GRASSLAND BIRD CONSERVATION

Congruently determined by:

- Large areas of wet grassland
- High openness, almost no vertical structures
- Low disturbance
- High watertables with temporarily flat-flooded sites
- Low or intermediate trophic level of soil
- Mowing and grazing compliant to nesting distribution
- Sufficient farming intensity for optimal vegetation structures
- High heterogeneity on landscape and parcel level
- Moderate predation
- Well organized guardianship and monitoring

Ysbrand Galama (09/2018)

All parameters need to be met

6

Credits: Heinrich Belting

Conclusies

- Reguliere landbouw en weidevogels gaan niet (meer) samen
- Gevolgen intensieve landbouw zijn verergerd door o.a. klimaatverandering en predatiedruk
- Terug naar vroeger kan niet
- We moeten naar een nieuwe (betere) realiteit
 - Hoe doen we dat?
 - Consequenties?

- Weidevogels zijn cultuurvolgers. Ze wisten ooit te floreren in een agrarisch landschap dat door mensen was gemaakt.
- Het herstellen van een boerenland met hoge biodiversiteit is in de eerste plaats een kwestie van keuzes (durven) maken.
- Als de maatschappij van boeren vraagt om niet-productieve maatregelen te nemen, hoort daar een eerlijke compensatie bij.

